

Kooperatif Postası

KARINCA

Nisan 2016 Yılı: 82 Sayı: 952 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

Nisan 2016 Yılı: 82 Sayı: 952 ISSN: 1300-1450

2015 Yılı Olağan Genel Kurulumuz Yapıldı

KARINCA

YIL: 82 SAYI: 952

Nisan 2016

ISSN: 1300-1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Anonim
Şirketi

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yeni İşletme Müdürü

Doç. Dr. Hasan YAVUZ

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Prof. Dr. Adnan TEPEKÇİ

Prof. Dr. Enver AYDOĞAN

Prof. Dr. Hasan KAVRUK

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

Prof. Dr. Nail ÖZTAŞ

Prof. Dr. Nevzat AYPEK

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Ferihs ERDEM

Doç. Dr. Hasan YAVUZ

Doç. Dr. Hakan ÖZÜDOĞRU

Doç. Dr. Mehmet BAŞ

Doç. Dr. Mahmut ÇETİN

Doç. Dr. Serdar SAGLAM

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman OKUR

Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)

Head Office and Correspondence Address

Ceyhan Ahi Karasu Cd. Tekeköler (127) Sk. No: 35/9-10

06020 Beştepe/ANKARA

Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11

Btelefon: (0312) 472 97 64

www.koop.org.tr

koopler@gmail.com

admin@koop.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Çiçekçiler Şubesi

Hesap No: 7970278-0003

IBAN: TR45 0819 0019 9703 7650 03

Alınan Şekiller

Yıllık Abone Bedeli: 80 TL (KDV Dahil)

Fiyatı: 5 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)

24 a year, annual included Correspondence relating to

the review should be sent to:

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma

Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Anonim

Şirketi Karasu Cd. Tekeköler (127) Sk. No: 35/9-10

06020 Beştepe/ANKARA/ TÜRKİYE

20 Mayıs 2016'da kurlun kamu kurumları tarafınca

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim

Hizmetleri İşletmesi Anonim Şirketi

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative

Association founded in 1951

Yazılarda soruların Bilgiye yazılmasına izin verilmemiştir

Gönderilen yazı kabul edilmez

Yazılar elektronik ortamda basılır

Yayın Tarihi

Yeni Sayı: Nisan

Basım Tarihi

26.04.2016

Basım Yeri & Tasarım

Altınyaprak Matbaacılık Basın-Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Cad. 38/65 Tel: 0312 384 44 02 İktisadi/ANKARA

altinyaprakmatbaaci@gmail.com

Kısmi Tasarım: Adnan TEPEKÇİ

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI..... 1

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

2015 YILI OLAĞAN GENEL KURULU

TOPLANTIŞI 26.03.2016 TARİHİNDE

S.S. TARİŞ PAMUK

KURUM MERKEZİNDE YAPILDI.....

VE YAĞLI TOHUMLAR

TAVAN SADI KOOPERATİFLERİ 3

TÜKETİM KOOPERATİFLİĞİNE İLK

ÖRNEK ÖRNEK-İNGİLTERE.....

MUSTAFA YAVUZ

KOOPERATİFLERDE ORTAKLIK

SIFATININ KAZANILMASI VE İSPATI.....

YASİN YAVUZ

KOOPERATİFLERDE 8

İZZET DOĞAN

MUKAHESE SİSTEMİ.....

KOOPERATİFLERDE ORTAKLIK

İRFAN ÜNVER NASRATTİNOĞLU

BÜYÜKBAĞCI HAKKI.....

KAFKASYA VE AHİSKA TÜRKLERİ.....

TOLGA İLETMİŞ

FATMA ARPACI

ATATÜRK'ÜN MİLLİ EGEMENLİK

YEŞİLKİMLİK VE ORTA YAŞ DÖNEMİ.....

İLE İLGİLİ SÖZLERİ

TÜRK DÜNYASI KOOPERATİFLER

BİRLİĞİ KURMA GİRİŞİMİMİZ İLK

OLUMLU CEVAP AZERBEYCAN'DAN GELDİ.

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu

yazarlarına aittir.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasep Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Üye	: Prof. Dr. Nail ÖZTAŞ
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Hakan ÖZÜDOĞRU
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman OKUR
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETLEME KURULU

Prof. Dr. Adnan TEPEKÇİ
Dr. Erol DEMİR
Turgut AĞIRNASLIĞIL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Ozdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiyeye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesini
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilmesini olarak teslim edilmesini
3. Yazılarda 11 Punto ve Times New Roman karakterlerle yazılmasını
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesini
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışında yazıların en çok 5 (A4) sayfa olarak yazılmasını
6. Dergiyeye gönderilen yazıların başka bir dergiyeye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

KARINCA

BAŞYAZI

Değerli kooperatif dostları;

Son günlerde Güneydoğu'da milletimizin birliği ve bütünlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik bölücü terör örgütünün devam eden faaliyetleri her gün yeni ocaklar söndürüyor, her gün yeni analar ağlıyor, çocuklar yetim eşler dul kalıyor.

Bölücü terör örgütü mensuplarının akıl ve izana sığmayan kalleşçe eylemleri sonucunda ebediyete uğurladığımız şehitlerimizin her birisi toprağın kara bağrında sıra dağlar gibi duran ecdadın temsilciliğini hakkıyla yapıyorlar.

Ecdadın ruhu ile aynı ruh, aynı azim ve aynı imanı taşıyan kahraman güvenlik güçlerimiz gözünü kırpmadan şehadete **"bir gül bahçesine girercesine"** koşuyorlar.

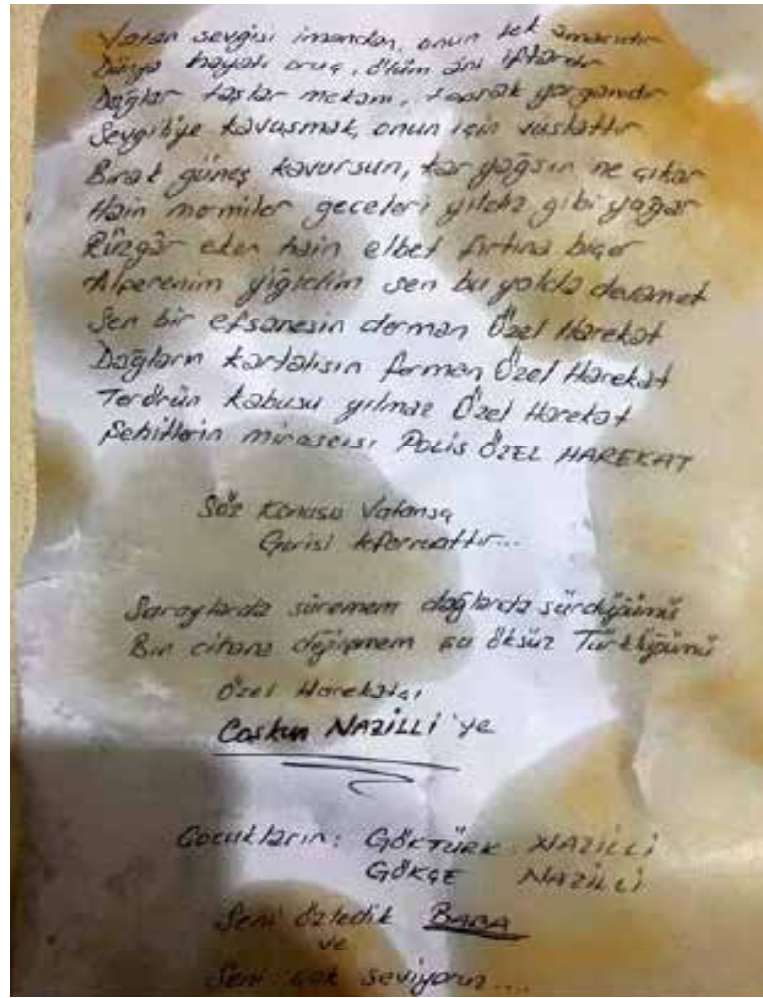
Kahramanları tarihin yapraklarında aramanın anlamı yok; her biri birer Âsım olan, bu coğrafyayı vatanlaştıran, Çanakkale'yi geçilmez kılan, Sakarya'da düşmanı durdurup, İzmir'de al bayrağımızı göndere çekip zaferi taçlandıran, çoğu Fatih'in İstanbul'u zapt ettiği yaşta olan günümüzün kahramanları derin bir vakar ve tevazu içerisinde tarihimizin sayfalarında yer alıyorlar.

Her birinin geride bıraktıklarına devrettiği onurlu miraslarının yanı sıra hepimizin içini acıtan hikâyeleri var.

Son birkaç hafta içinde şehadet mertebesine ulaşan şehitlerimizi uğurlarken, yazılı ve görsel medyada paylaşılan bir mektubu buradan aktarmak istiyorum:

Şehit vermekten daha acı bir durum varsa, o da şehit vermeye alıştırılmış bir toplum olmaktır.

Bu söz 25 Mart 2009 günü şehit olan Muhsin YAZICIOĞLU'na ait.

Bu toprakları ebedi Türk yurdu olarak vatan etmek uğruna canlarını esirgemeyen şehitlerimize bizlerin de borcu olduğunu unutmamalıyız.

Her şeyden önce aziz şehitlerimize her aklımıza geldikçe **“bir Fatıha”** ikramı en zaruri borcumuz olsa gerektir.

Ayrıca geride bıraktıkları ailesine sahip çıkmak onların hayatlarının her aşamasını kolaylaştırmak da bizim asli görevlerimizden olmalıdır.

Değerli kooperatif dostları;

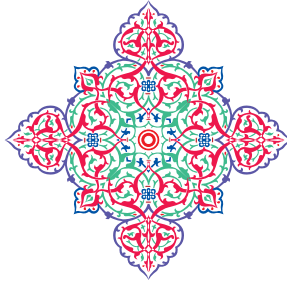
Her zamankinden daha fazla birlik ve beraberliğe ihtiyacımız var. Etrafımızda milletimizi tefrik etmek için ortaya koyulan çabalara karşı durmak ve her fırsatta ve en küçük vesilede birlik ve beraberliği, kardeşliği inşa edecek anlamlar bulmak zorundayız.

Siyasi kimliğimiz, tuttuğumuz takım, inancımız, mezhebimiz, memleketimiz, menşemiz, meşrebimiz... ne olursa olsun bir ve beraber olmak ve birlikte yaşamak azim ve kararlılığımızı her fırsatta görünür kılmak her şeyden önce bu toprakları vatan etmek için canlarından vazgeçen aziz şehitlerimize karşı bir borcumuzdur.

Böyle bir ortamda hiç bir sebep birimizin diğerine daha yüksek sesle küfür etmesini meşrulaştıracak bir sebep olamaz.

Hep birlikte tek yürek olup bölücü terör örgütü ve onun hamilerine karşı Türk milletinin, vatanın her karışından aynı akortla ve aynı tonda haykırışının sedasını yükseltmek zorundayız.

**“NE
MUTLU
TÜRKÜM
DİYENE!”**

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

2015 YILI OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTISI

26.03.2016 TARİHİNDE KURUM MERKEZİNDE YAPILDI

Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY, genel kurul toplantısının açılışını yaptı.

Açılışla birlikte, Aziz şehitlerimiz, ulu önder Atatürk ve silah arkadaşlarının hatıralarına saygı duruşu ve istiklal marşımıza davet etti.

Saygı duruşu ve istiklal marşımızın ardından Kongre Divan Başkanlığı seçimine geçildi.

Divan Başkanı olarak **Hüsnü POYRAZ**, Başkan Yardımcısı **Yavuz KOCA** Katip Üyeliklerine **Doç. Dr. Turan ÇETİN** ve **Mehmet Arif TUNCER** seçildi.

Divan başkanının söz vermesinden sonra Yönetim Kurulu Başkanı **Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY**, kurumun 2015 yılı faaliyetlerini özetledi.

Kurum 84. faaliyet yılını tamamlarken; aylık olarak çıkarılan Karınca Kooperatif

Postası Dergisinin 951. Sayıya ulaştığını, eki olan Karınca Kardeş Dergisi Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki defa çıkarıldığını, işletme, ekonomi, hukuk ve kooperatifçilik alanında bilimsel araştırma ve makalelerin yayınlandığı 3. Sektör Sosyal Ekonomi hakemli derginin de 50/2'nci sayıya ulaştığını belirtti.

Yayın faaliyetlerinin yanı sıra diğer bilimsel faaliyetlere de 2015 yılında yer verdiklerini, bunlardan en önemlisinin Kurumun Milletlerarası seviyede 14-15 Mayıs 2015 tarihleri arasında Karabük Üniversitesi ev sahipliğinde Karabük te düzenlenmiş olan **“Küreselleşme Sürecinde Ekonomi-Siyaset - Toplum ve Kooperatifçilik”**

konulu 21.Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi'nin olduğunu, kongrenin yurtiçinden ve yurtdışından çok sayıda katılımcı ile gerçekleştiğini söyledi.

Kurum 2015 yılı içinde yurtdışı kooperatif kuruluşlarıyla ilişkilerini düzenlemek ve geliştirmek amacıyla çalışmalarını sürdürmüş, üyesi olduğu Uluslararası Kamu, Sosyal ve Kooperatif Ekonomisi Araştırma ve Bilgi Merkezi (CIRIEC)'in 15-18 Temmuz 2015 tarihleri arasında Lizbon/Portekiz de düzenlediği 5. Sosyal Ekonomi Konferansı'na kurumumuzu temsilen tebliğli katılım gerçekleştiğini, ayrıca Filipinler'in Davao kentinde 14-17 Ekim 2015 tarihlerinde yapılan Uluslararası Tarım İşletmeciliği (ICAEM 2015) ve Kooperatifçilik (ICOOP 2015) Kongresi'ne de **"Türkiye'de Kooperatifçilik Eğitimi ve Kooperatifçiliğin Durumu"** hakkında bilgi verdiklerini, Yönetim Kurulu Üyesi **Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU** ise **"Türkiye'de Tarımsal Kooperatifler"** konulu bildiri ile kurumu temsil ettiğini söyledi.

Ersoy, ICA'nın 10-14 Kasım 2015 tarihleri arasında Antalya'da yapmış olduğu **"Küresel Konferans ve Genel Kurul Toplantısı"** na kurumu temsilen Yönetim Kurulu Üyesi

Prof. Dr. Enver AYDOĞAN ve **Doç. Dr. Mehmet BAŞ**'in katıldığını söyledi.

Her yıl yapılan 21 Aralık Dünya Kooperatifçilik Günü kutlamalarının bu yılda Hitit Üniversitesi Sungurlu Meslek Yüksekokulu işbirliğinde **"Ekonomik Kalkınmanın Temeli Kooperatifler"** konulu panel ile 21 Aralık 2015 günü Sungurlu/Çorum da yapıldığını bu panele üyeler, Sungurlu ilçesi halkı, Meslek Yüksekokulu öğrenci ve öğretim elemanları, Belediye Başkanı, sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin katılımı ile kutlandığını söyledi.

Türk Kooperatifçilik Kurumu olarak Türk Dünyası Kooperatifler Birliği'nin Kurulması ve 2017 yılında 22. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi'ni Türk ve Akraba Topluluklarının birinde, özellikle Makedonya'da yapılması amacıyla çalışmalara başlanıldığını da ifade etti.

Genel Kurula katılan üyelere, Genel Kurul Başkanlık divanına teşekkür ederek konuşmasını tamamladı. Gündemin 5. maddesine geçilerek üyelikte 30 yılını dolduran, **Eyüp SERİN'** e üyemiz Sayın Selçuk Alpaslan plaketini verdi.

Hakan Koç adına **Haşim Özüdoğru**'ya ise plaketini bir başka genç üyemiz **Özdemir Ünsal** takdim etti.

Denetim kurulu raporunun okunması teklifi oy birliği ile kabul edildi.

Denetim kurulu raporu Denetçi **Turgut AĞIRNASLIGİL** tarafından okunarak müzakereye açıldı. Rapor oybirliği ile kabul edildi.

2016 Yılı çalışma programı ve bütçe **Prof Dr Nevzat Aypek** tarafından okundu ve müzakere edilen teklif oybirliği ile kabul edildi.

Türk Kooperatifçilik Kurumuna ait gayrimenkullerin yıllık brüt kira gelirinden Eğitim Vakfı'na aktarılan %10 oranının %20 oranına çıkarılması teklifi ile ilgili Yönetim Kurulu Başkanı **Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY** açıklamasında,

Türk Kooperatifçilik Kurumu Eğitim Vakfı'na ait gayrimenkullerin kiralarının kurumun hesabına yattığını, Kurum kira gelirinin yıllık brüt %10'nun Eğitim Vakfı'na aktarıldığının, bu aktarılan kira gelirinden 68 öğrenciye karşılıksız burs verildiğini, emlak vergilerinde meydana gelen artış nedeniyle bursların ödenmesinde vakfın sıkıntı yaşadığını bu nedenle oranın %20 arttırılması gerektiğini söyledi.

Yapılan oylamada söz konusu artırım oy birliği ile kabul edildi.

Tüzükte yapılan değişikliğe istinaden Denetim Kurulu ve Haysiyet Divanı üye seçiminin iptaline, 21.03.2014 tarihli Genel Kurul Toplantısı'nda seçilen üyelerin görevlerinin devamına oybirliği ile kabul edildi.

Gündemin son maddesi olan Dilek ve Temenniler kısmında Divan Başkanı **Hüsnü POYRAZ** söz almak isteyeninin olup olmadığını sordu.

Son söz olarak **Prof Dr. Ali Fuat Ersoy** başarılı bir dönem geçirdiklerini bunun yetmeyeceğini önümüzdeki dönemlerde başarı seviyesinin daha üstlerde yer alması için çalışacaklarını, bunun için tüm üyelerin desteklerine ihtiyaç duyduklarını belirterek geçmiş ve gelecek dönem çalışmalarını ve katılımları için tüm üyelere teşekkür etti.

Başka söz isteyen olmadığından **Divan Başkanı Hüsnü Poyraz Genel Kurul üyelerine teşekkür ederek, Yönetim Kuruluna sağlık, başarı ve iyi niyet temennilerinde bulunarak toplantıyı kapattı.**

“S.S. TARIŞ PAMUK VE YAĞLI TOHUMLAR TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ”

Birlik ve faaliyetlerinden önce pamukla ilgili kısa bir bilgi verelim.

Endüstri bitkileri içinde lif ve yağ bitkilerinin her ikisine de giren pamuk, bir çok sanayinin temel hammaddesini karşılayan önemli bir bitkidir.

Lifi ile tekstil sanayiinin, çekirdeğinden elde edilen pamuk yağı ile bitkisel yağ sanayiinin, kapçık ve küspesi ile yem sanayiinin, ayrıca lifleri ile de selüloz sanayiinin hammaddesini teşkil etmektedir.

Günümüzde 69 ülkede tarımı yapılan pamuk, gerek lifi gerekse çiğidinden elde edilen yağı ve diğer yan ürünleriyle ekonomik değeri çok yüksek olan bir bitkidir.

Lifi doğal oluşu, teri absorbe edişi, ısıtılıp kaynatıldığında diğer liflere göre sağlam

kalışı, statik elektriği daha az iletmesi, hava geçirgenliği ve hijyenik özellik taşıma avantajları ile beşeri ihtiyaçların karşılanmasında diğer bitkisel ve sentetik elyaflara tercih edilmektedir.

Pamuk tohumlarında ortalama %20 oranında bulunan Çiğit yağı ile bitkisel yağ, linteri ile de selüloz sanayiinin hammaddesini teşkil etmekte, kalan aminoasitlerce zengin küspesi ise hayvan beslenmesine katkıda bulunmaktadır.

Pamuk bitkisi dünyada soya fasulyesinden sonra ikinci önemli bitkisel yağ kaynağıdır.

Dünya pamuk yağı üretimi 3,8-4,3 milyon toz arasında değişirken ülkemizde 130-150 bin ton arasında olup bitkisel yağ ihtiyacımızın %25'ini karşılamaktadır.

PAMUĞUN TARİHTEKİ YERİ

İnsanlar tarafından tarımının yapılma tarihi çok eski dönemlere rastlayan pamuk, lifi işlenen ilk bitkidir.

Pamuğun eski dünyadaki beşiği Hindistan da pamuk tarımının en az 5000 yıl önce yapıldığı, kumaş dokumasında kullanılmasının da M.Ö. 3000 yılına rastladığı arkeolojik kazılarda belirlenmiştir.

Manejo-Daro da yapılan kazılarda gümüş vazolar içinde pamuktan dokunmuş harika kumaşlara rastlanmıştır.

Pamuk hakkındaki ilk literatür de M.Ö. 15. asıra aittir M.Ö. 8. asırda yazılan Manu Kanunlarında pamuktan söz edilmiş olup, en güvenilir kaynaktır.

Burada pamuğa **"Karpasi"** denilmiştir.

Arapça'da kutum, İngilizce'de cotton, Fransızca'da coton, bizde ise pamuğa kozada denilmektedir.

Manu kanunlarına göre pamuk rahipler tarafından tapınak bahçelerinde yetiştirilip, dini bir simge olarak pamuktan yapılma kumaş alınlara yapıştırılmıştır.

Hintliler pamuklu kumaş dokuma sanatını 2000 yıl kadar tekellerinde tutmuş Asurlular ancak günümüzden 3000-3500 yıl önce bu sanatı öğrenebilmişlerdir.

Pamuğun Akdeniz sahillerinde yetiştirilmesi ancak günümüzden 2200

yıl önce Pelepones yarımadasının batısında ki küçük bir adada (Elis Adası), başlamış büyük bir pamuk plantasyonu oluşturulmuş Akdeniz'in liman şehirlerinde dokunan pamuklu kumaşlar değer olarak altınla aynı kabul edilmiş tir.

Yeni Dünyada Peru'da yapılan arkeolojik kazılarda M.Ö. 2500 yılına ait dokunmuş pamuk parçaları bulunmuştur.

Böylece farklı kromozom ve genetik yapılı eski ve Yeni Dünya pamuklarının farklı kıtalardan çıkması, pamuğun dünyanın değişik bölgelerinden türediğini ortaya koymaktadır.

Anadolu'nun Dünya pamuk üretimine katılması günümüzden 1900 yıl öncesine kadar uzanır.

Pamuk Anadolu'ya 1.yy. da Hindistan'dan getirilmiş olup Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerin de tarımı yapılmıştır.

Bu dönemlerde ekilen pamuk çeşitleri kapalı kozalı Eski Dünya pamuklarıdır. 19.yy.'dan itibaren ise dönemin uluslararası taleplere uygun Yeni Dünya orjinli, açık kozalı Upland varyeteleri getirilip ekilmeye başlanmış ve Osmanlı Devleti 27.01.1862 tarihli genelgesiyle pamuk tarımını geliştirmek için geniş önlemler almıştır.

Pamuk tarımında asıl gelişme, Türkiye Cumhuriyeti döneminde olmuştur.

Pamuk ıslah istasyonları kurulmuş ve ABD'den getirilen çeşitlerle pamuk araştırmaları başlatılmıştır.

Günümüze kadar geliştirilerek sürdürülen bu araştırmalar sonucunda, ülke ve uluslararası pazar istekleri ile bölge ekolojilerine uygun bir çok pamuk çeşidi elde edilmiştir.

EKONOMİK ÖNEMİ

Bitkisel bir tekstil hammaddesi olan pamuk değişik kullanım alanlarıyla ülkemiz ve dünya tarım, sanayi ve ticaretinde önemli bir konuma sahiptir.

Dünya nüfusunun hızla artması, öte yandan sanayileşen ve kalkınan toplumlarda hayat seviyesinin yükselmesi pamuk tüketim ve gereksinimi arttırmıştır.

Pamuk lifi kullanımı son veriler göre, tüm kullanılan lifler içerisinde en yüksek olan liftir.

Geçtiğimiz 30 yıl içerisinde toplam dünya

pamuk tüketimi %50'nin üzerinde artarak, yaklaşık 19 milyon tona ulaşmıştır.

Kimyasal lifler hala tüketilen lifler içerisinde daha yüksek bir paya sahip olmalarına rağmen, insanların doğal maddelere olan tutkularının artması ve kimyasal liflere doğal liflerdeki birçok özelliğin kazandırılmaması sebebiyle pamuk, cazibesini artan bir şekilde muhafaza etmektedir.

SEKTÖRÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Pamuk, ülke ekonomisine sağladığı istihdam ve yarattığı katma değer nedeniyle önemli ve stratejik bir üründür. İşlenmesi açısından çırçır sanayiinin, lifi ile tekstil sanayiinin, çekirdeği ile yağ ve yem sanayiinin, linteri ile de kağıt sanayiinin hammaddesi durumundadır.

Son yıllarda petrolde dışa bağımlılığı ve petrol türevi yakıtların neden olduğu çevresel kaygıları azaltmak amacıyla, çekirdeğinden elde edilen yağ giderek artan miktarda biyodizel üretiminde hammadde olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu sayede pamuk, enerji tarımının da bir parçası durumundadır.

Ham haliyle yıllık 2 milyar TL'ye yaklaşan üretim değeri, tekstil ve konfeksiyon aşamalarında yarattığı yaklaşık 12 kat katma değeri ile ülke ekonomisi için stratejik ürün olma özelliğini sürdürmektedir.

Türkiye'de pamuk ziraatı genelde Ege, Antalya, Çukurova ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılmaktadır.

Yüksek nem ve gece-gündüz arasındaki sıcaklık farkının azlığı gibi uygun iklim ve ekolojik koşullardan dolayı pamuk tarımı, Ege Bölgesi'nde Gediz, Büyük ve Küçük Menderes, Antalya bölgesinde Aksu, Çukurova bölgesinde Seyhan ve Ceyhan, Güneydoğu Anadolu bölgesinde Fırat ve Dicle nehir yatakları arasında yoğunlaşmaktadır.

Lif pamuk üretimimizin yaklaşık %50'si Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, %28'i Ege Bölgesi'nde, %21'i Çukurova ve %1'i Antalya yörelerinde gerçekleştirilmektedir.

Pamuk, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde 25 ilde yetiştirilmekte, sanayide işlenmesi aşamalarında istihdam yaratmakta, ülkemiz ekonomisine sağladığı katma değerle doğrudan ve dolaylı olarak yaklaşık 6 milyon kişinin geçimini sağlamaktadır.

Pamuklu dokuma endüstrisini de içine alan Türk Tekstil ve Konfeksiyon sektörü yarattığı katma değer ve gösterdiği performansla Türk ekonomisinin en önemli rekabet avantajlarından birisidir.

Önemli ölçüde hammaddesini pamuğun oluşturduğu tekstil ürünleri ihracatımız, toplam ihracat gelirimizde önemli bir paya sahiptir.

2008 yılında 11.3 Milyar \$ değerinde, 2009 yılında ise 9.6 Milyar \$ değerinde tekstil ürünleri ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Pamuklu tekstil ürünleri bu anlamda ülkemiz için önemli bir döviz kaynağı durumundadır.

80'li yıllardan itibaren pamuk üretimi, tekstil sanayimizin artan gereksinimine paralel olarak sürekli artma eğilimi göstermiştir.

Türk tekstil sektörünün son 25-30 yıl içinde özellikle ihracatta yükselişinin temelinde Türkiye'nin bir pamuk ülkesi olması gerçeği yatmaktadır.

“S.S. TARIŞ PAMUK VE YAĞLI TOHUMLAR TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ”

Tariş kökleri 1910'lu yıllara dek uzanan, başlangıçta incir ve üzüm daha sonra pamuk ve zeytinyağı ürünleri temelinde örgütlenen dört kooperatif birliğinin ortak adıdır.

Bu dört birliğin her biri ayrı tüzel kişiliğe sahiptir.

“TARIŞ” sözcüğü, kuruluş yıllarında birliğe destek olan bankalardan Tarım Bankası (Ziraat Bankası) ile İş Bankası'nın ilk hecelerinden oluşmaktadır.

TARIŞ; bugün, Ege Bölgesi'nde 7 ilde, yaklaşık 100.000 üretici ortağın örgütlendiği, 106 kooperatifin bağlı olduğu dört ayrı üretici örgütünün ortak markası olmaya devam etmektedir.

Biz bu yazımızda, “**Tariş Pamuk ve Yağlı**

Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği” ni tanıtmaya hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Birlik hakkında bilgi ürün koordinatörü Mehmet Karayel ve Genel Müdür vekili Güngör Şentürk tarafından 15.03.2016 tarihli yazılarıyla bize gönderilen belge ve birliğin [www. tarispamuk.com.tr](http://www.tarispamuk.com.tr). adresinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tariş Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, **TARIŞ** ortak ismini kullanan dört Tariş Birliğinin en büyüğüdür.

İzmir Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği olarak 1949 yılında kurulan Birlik 2005 yılından itibaren “**yağlı tohumlar**” ı da işgal konusuna dahil etmiş ve unvanını “**S.S. TARIŞ PAMUK VE YAĞLI TOHUMLAR TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ**” olarak değiştirmiştir.

Birlik, Ege Bölgesi'nde 7 ilde, 44 kooperatif, 43,000'i aşkın ortağı ile birlikte,

• 33 Çırçır Fabrikası (5 Sawgın, 28 Rollergin),

• Bitkisel Yağ, Yem, Pazarlama ve Sigorta alanlarında faaliyet gösteren bağlı ortaklıkları ile Türkiye'nin pamuk konusunda faaliyet gösteren en büyük Kooperatif Birliğidir.

Merkezi İzmir'de bulunan Birlik; İstanbul Sanayii Odası'nın “**Türkiye'nin 500 Büyük Kuruluşu**” sıralamasında ve Ege Bölgesi Sanayi Odası'nın “**100 Büyük Sanayi Kuruluşu**” sıralamasında yer almaktadır.

Birlik ortaklarının kütlü pamuk üretiminde;

• Kaliteli kimyevi gübre, zirai ilaç, motorin ve tohum gibi tarımsal üretim girdilerin temini,

• Ar-Ge ve teknik hizmet,

• Nakdi kredi desteği,

ile katkıda bulunmakta, Bölgede piyasa ve fiyat düzenleme fonksiyonu ile üreticini mağduriyetini önleyerek tarımsal üretimin etkin, kaliteli ve verimli bir şekilde sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Birlik, bağlı kooperatifler

aracılığıyla bölge kütlü pamuk rekoltesinin yaklaşık %40'ını alarak işlemekte ve pazara sunmaktadır.

Birlik,

- 656,000 ton/yıl kapasiteli çırçır tesisleri ile Çırçır Sanayisinde,
- 240,000 ton/yıl kapasiteli ham yağ tesisi ile Bitkisel Yağ Sanayisinde,
- 75,000 ton/yıl kapasiteli yem tesisi ile Yem Sanayisinde faaliyet göstermektedir.

AR-GE

AR-GE Müdürlüğü Birliklerimiz ürünlerinin veriminin artırılması, kalitelerinin yükseltilmesi, insan sağlığına uygun ve pazar değeri yüksek ürün elde edilmesi amacıyla 1985 yılında kurulmuştur.

AR-GE Müdürlüğünün işlevi **TARİŞ**'in etkinlik alanına giren ürünlerde kalite ve verimini artırmak, **TARİŞ** mamul ürünlerinin kalite güvencesini sağlamak amacıyla üretici bilinçlendirilmesi de dahil olmak üzere tarımsal, teknolojik, bilimsel, ekonomik ve sosyolojik temelde araştırmalar yapmaktadır.

Kuruluş aşamasından itibaren **TARİŞ**'in iştigal konusuna giren ürünlerde verim ve kaliteyi artırmak amacıyla ve ürünlerin gerek üretim gerek işleme ve satışı sırasında yaşanan problemlerin çözümüne yönelik olarak çok sayıda araştırma projeleri yürütülmüştür.

VERİMLİLİK BİRİMİ

Üreticilerin bilinçlendirilerek doğru ve dengeli gübre kullanımlarının sağlanması, çevrenin korunması amacı ile kurulmuştur.

Tarış Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği bünyesinde bulunan **TOPRAK - BİTKİ - SU - ANALİZ LABORATUVAR**'ları ile **TARİŞ** üreticisi doğru ve dengeli gübre kullanımı konusunda

bilgilendirilmektedir.

Bunun için bu birimde üretici tarla, bağ-bahçesinden alınan toprak, bitki ve su örnekleri analiz edilmekte, analiz sonuçları uzmanlar tarafından değerlendirilmekte ve gübre reçeteleri hazırlanmaktadır.

TOHUM SERTİFİKASYON BİRİMİ

Bu birimde ortak üreticilere daha kaliteli pamuk tohumluğu sunulmak üzere Birlik tarafından üretilen pamuk tohumlarının sertifikasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Bu laboratuvarda her sene takip eden üretim sezonu için nüveci kooperatiflerce hazırlanan tohumların çimlenme yüzdeleri tespit edilmekte, analiz raporları ilgili kooperatiflere gönderilmektedir.

Ayrıca çeşitli çalışmalarla tohum canlılığının kolayca tespit edilmesini sağlayan kimyasal yöntemler üzerinde çalışılmış ve delintasyon tesisinde uygulanması sağlanmıştır.

BİTKİ YETİŞTİRİCİLİĞİ VE KORUMA BİRİMİ

Bitki yetiştiriciliği ile ilgili problemlerin nedenlerini araştırmak, çözümlerini bulmak, çeşit - verim, deneme - demonstrasyon çalışmaları yapmak amaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Verim ve kalite kayıplarının önlenmesinde, hastalık ve zararlılara karşı uygulanacak yeni yöntemlerin bulunması, üretici koşullarında uygulanmasının sağlanması, bitki korumanın işlevleri arasındadır.

KALİTE KONTROL BİRİMİ

Günümüz rekabet koşullarında sadece mal üretip satmak, yeterli olmamaktadır.

Dünyadaki tüm teknolojik gelişmelere

paralel olarak gıda teknolojisinde gelişim göstermektedir.

Ülkelerin gıda maddelerinde, kabul ettiği ağır metal, toksin, katkı maddesi, pestisit ve bunun gibi limitler giderek düşürülmektedir.

Bu nedenle Tariş ortaklarının ürünlerinin dünya pazarlarındaki gerçek yerlerini bulmaları amacıyla, **AR-GE Müdürlüğü laboratuvarlarında** ürünler tarladan tüketiciye kadar olan tüm safhalarda kontrol edilmektedir. Zirai ilaçlar uygun doz ve zamanda kullanılmadığında hem kendi kalıntıları hem de içerdikleri ağır metaller ile insan sağlığını tehdit etmektedir.

Dünya bu konuda gittikçe daha titiz davranmakta ve gıdalarda zirai ilaç ve ağır metal kalıntı limitleri her geçen gün düşürülmektedir. Bu durumda ürünlerin kontrolü zorunlu olmaktadır. Birlik tarafından kurulan kalıntı laboratuvarında, yine uzman kişilerce işletmelerde üretilen ürünlerde gerekli kalıntı analizleri yapılmaktadır.

EĞİTİM BİRİMİ

Üretici Eğitimi

Her yıl Tariş Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliğinde toprak alma, rekolte, maliyet, hastalık ve zararlı yoğunluk tespit çalışmaları sırasında üreticilere tarla ve kahve sohbetlerinin yanı sıra seminer, broşür ve çiftçi mektupları ve ayrıca gerek bölgesel gerek ulusal radyo ve TV programlarına konuk olarak bulunmak suretiyle zirai konularda bilgiler verilir.

Kooperatif Ziraat Mühendisleri Eğitimi

AR-GE Müdürlüğü teknik elemanları ile Kooperatif Bölgelerindeki ziraat mühendisleri arasında eğitim amaçlı üçer aylık periyotlar halinde toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılarda üretim yılının değerlendirilmesi, yöresel sorunlar ve çözüm önerileri, yeni yapılmış araştırma sonuçlarının iletilmesi ile tarımsal konulardaki yenilikler ele alınmaktadır.

DİĞER FAALİYETLER

TARİŞ Delintasyon Tesisi

Kütlü pamuk içinde bulunan tohumun lifi alındığında üzerinde bir miktar kısa liflerden oluşan lint (hav) kalmaktadır. Bu tabaka mekaniksel veya kimyasal işlemle alınabilmektedir.

AR-GE Müdürlüğünce 1987 yılında yapılan çalışmada mekaniksel yöntemle havı alınan tohumluğun diğer havlı tohumlara göre ekimde rahatlık sağlayarak erken çimlendiği tespit edilmiştir. Bu metotta hav tamamen alınmadığı gibi tohum kabuğunda çatlamalara da engel olunamadığı görülmüştür.

Bunun üzerine kimyasal metotla, yani seyreltilmiş asitle, havı alınan tohum tesisinin kurulması yönünde girişimlerde bulunulmuş ve 1996 yılında tesis Pamuk ve Yağlı Tohumlar Birliği tarafından Söke'de faaliyete geçirilmiştir. **TARİŞ-ZF** Yaprak Gübresi Üretimi Teknik Sorumluluğu Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi işbirliği ile içeriğinde dengeli besin maddeleri bulunan ve çeşitli mikro-elementlerle zenginleştirilmiş **TARİŞ-ZF** Pamuk Yaprak Gübresi ile hümik asit üretilmekte ve ortakların kullanımına sunulmaktadır.

Birliğe Bağlı İştirakler ve Ortaklıklar

Birliğin tekstil, yem, pazarlama, bitkisel yağ ve sigorta sektörlerinde de faaliyet gösteren bağlı ortaklıkları/iştirakleri bulunmaktadır. Faaliyet alanlarında bugüne kadar ciddi başarılarla imza atmış olan birliğin bundan sonra da başarılı olmasını diliyoruz.

TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİNE İLK ve EN İYİ ÖRNEK; İNGİLTERE

Vedat SADIOĞLU*

GİRİŞ

Kooperatifçiliğin tarihçesine bakıldığında, 1844 yılı ve İngiltere ön plana çıkar.

Ancak, İngiltere'deki örneklerinden çok daha önce, adı '*kooperatif*' olmasa bile sistem ve ilkeler bakımından aynı sayılabilen, Osmanlı-Türk toplumundaki '*Ahilik Sistemi*'nin var olduğu bilinmektedir.

Gerek ahiliğin yapısı, gerekse insanlığa ve çalışanlarına tuttuğu ışık ve yol bakımından benzerlik gösterdiği aşikârdır.

Avrupa ülkelerindeki ilk kooperatifçilik örneklerinin, ilke olarak '*ahilik sistemi*'nden etkilendiğini söyleyebiliriz.

Zira, modern kooperatifçiliğin kurucularından sayılan **Michael Sandown**, Sivas, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir ve Niğde'de incelemeler yapmış ve edindiği bilgileri 1828-1831 yılları arasında İngiltere'de yayımlamıştır. (The Co-Operator Vol.18, No 5. London 1944 pp 13-19-Yazan John B.Higgins)

İNGİLTERE'DE KOOPERATİFÇİLİĞİN DOĞUŞUNDAN ÖNCEKİ KOOPERATİFÇİLİK HAREKETLERİ

İngiltere'de ilk kez, 1760'lı yıllarda gemi işçileri kendi aralarında birleşerek, un ve ekmeğin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaklaşa bir üretim organizasyonu oluşturmuşlardır.

İskoçya'da ise dokumacılar bir araya gelerek üretimde kullanılan girdilerin temini yoluna gitmişlerdir.

Sanayi devriminden sonra, makineli üretime geçilmesiyle endüstrileşme yaygınlaşmış ve nihayetinde kapitalizm hüküm sürmeye başlamıştır.

Devlet müdahalesinden uzak, serbest rekabet ilkelerine dayanan yeni üretim şekli, sermayeyi elinde tutan birçok işveren ortaya çıkarmıştır.

Kapitalistler tarafından tekelleşmiş olan sermaye, ekonomik hayata tamamen hâkim olmuştur.

Bu durum karşısında emek, sermayeye karşı hakkını koruyamaz duruma gelmiştir.

Sonuç olarak, emek sermaye karşısında, işçiler de kapitalistler karşısında aciz duruma düşmüştür.

İngiliz kooperatifçiliğinin babası kabul edilen **Robert Owen** (1771-1858), bu ekonomik koşullar içerisinde, ilk kooperatif denemesini yaparak, fabrikasında çalışan işçilerin durumlarını düzeltmek amacıyla, bu işçiler için tüketim mağazası ve tasarruf sandığı oluşturmuştur.

Ayrıca, Owen kendi çıkardığı dergisi "*The Economist*"de kooperatif topluluğu kavramını kullanan ilk kişidir ve "*hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için*" sloganı bütün dünyada yankı uyandırmıştır.

Owen, ilk kez '*Kooperatif*' kelimesini kullanan kişidir.

Fakat Owen'in bundan kastettiği, bugün

* Eğitimci Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

anladığımızdan farklıdır. Onu tam bir kooperatifçi saymak yerine, Modern kooperatifler için ortam hazırlamaya çalışan bir ıslahatçı olarak kabul etmek daha doğrudur.

Aynı dönemin bir diğer kooperatif öncüsü de **Dr. William King** olmuştur.

King'in kooperatif kurmasının esas amacı, emekçilerin satın alma gücünü arttırmaya ve emeğin sermaye karşısında gerçek değerini bulmasını sağlamaya yönelik olmuştur.

Dr. King, emeğin sermaye karşısındaki durumunu düzeltmek amacıyla 1827 yılında brighton'da ilk tüketim kooperatifini kurmuştur.

Bu kooperatif piyasa fiyatına satış yapmış ancak işletme fazlalarını alışveriş yapanlara dağıtmayıp ortak sermayede biriktirmiştir.

İNGİLTERE'DE KOOPERATİFÇİLİĞİN YAYILIŞI

Owen ile birlikte Dr. William King, o devrin İngiltere'si için önemli bir sorun olan işçi sınıfının sefaleti karşısında harekete geçmişti.

Her ikisi de '**Owenist fikirleri**' gerçekleştirmeye gayret etmiştir. 1828'de işçilerden toplanan haftalık taksitlerle önce '**tüketim kooperatifleri**' (union shops), sonra üretim kooperatifleri, daha sonra da elde edilen kârlarla arazi satın alma ve büyük sanayi organizasyonları kurma düşünceleri üzerinde durmuştur.

İcraata girişmiş ve 250 kadar tüketim mağazası açmış, fakat beklenen sonuçları elde edememiştir.

Owen ve King'in İngiltere içinde veya dışında yaptıkları deneyimler beklenen sonuçları her ne kadar vermemişse de zihinleri böyle bir uygulama için alıştırmış olmakla bir tür eğitim hizmeti görmüştür.

Denemelerin aksayan taraflarını belirtmiş, yeni uygulamalarda daha farklı adımların atılmasına sebep olmuşlardır.

1816-1828 Yılları arasında İngiltere içinde

ve dışında Owen ve King tarafından girişilen deneyimler karışmış ve Owenci tanınmış birkaç dokuma işçisinin de katıldığı üçüncü deneme, kooperatifçilik tarihinde "**Rochdale'liler**" adı altında başlatılmıştır.

Manchester yakınında küçük bir dokumacılık kasabası olan Rochdale'da 28 dokuma işçisi kendi aralarında ve pek mütevazı amaçlı bir tüketim kooperatifi kurarak işe başlamıştır.

1844 Yılında kasabada (bugün ziyaret yeri haline gelmiş olan), küçük bir dükkân açmışlardır.

Rochdale'lilerin ilk girişim yılı kooperatif karşıtlarının propagandalarına rağmen ümit verici olmuştur.

28 Ortak sayısı 74'e, 28 sterlin olan kapital ise 180 Sterline çıkmıştır.

Resim: Rochdale şehrinden bir görüntü (Kuzey batı İngiltere)

İngiltere'de, 1844-1849 yılları arasında, bu kooperatifi örnek alan yüze yakın tüketim kooperatifi mağazası açılmıştır.

Zaten hazır olan bu ortamda çalışmanın idealizmini etrafa yayan bu kooperatifçilik, elektrik, matbaa ve aydınlatma sektörlerinde güçlenmeye başlamıştır.

İngiliz hukuk sisteminin bir karakteri burada kendisini göstermiş ve bir **kooperatif kanunu** hazırlanmıştır.

Bu kanun bütün dünyada ilk örnek olmuş ve başka yerlerde yapılan kanunlara modellik etmiştir.

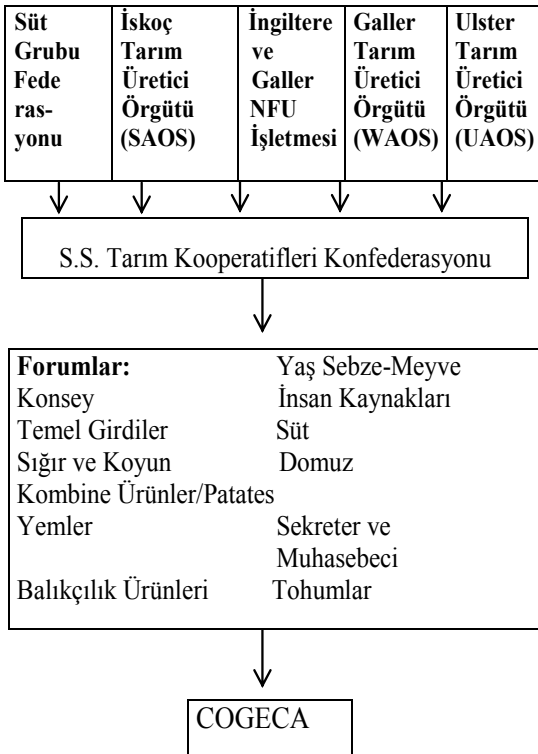
1862 Yılında çıkarılan bir yasa ile, yerel kooperatiflerin ortak alacakları ile bir toptancı kooperatif mağazaları meydana getirilmiştir.

Bugün hâlâ işleyişlerini devam ettiren birçok toptancı kooperatif mağaza bu dönemde kurulmuştur.

Bugün Dünyanın en güçlü tüketim kooperatifçiliği örgütüne sahip İngiltere de, tüketim kooperatiflerinde 1983’de 221.500 Kişi çalışmakta iken, bugün bu kooperatiflerin ortak sayısı 9 milyona ulaşmaktadır.

İngiltere’deki kooperatif hareketi, çok geniş oranda şehirli işçiler hareketi olarak tanınırsa da, daha sonraki yıllarda çiftçilerin üretim ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla alım ve tedarik kooperatifleri ve Pazarlama kooperatifleri şeklinde de gelişme göstermiştir.

İngiltere’de ilk tarımsal kooperatif 1867’de kurulmuştur. Başlangıçta ve özellikle takip eden yüzyılın önemli bir bölümünde tedarik sektöründe ilerlemiş, ancak tarımsal ürün pazarlama sektöründe gelişmesi yavaş olmuştur.

Tablo 1: İngiltere’deki Tarım Kooperatiflerinin Organizasyon Yapısı

GÜNÜMÜZ İNGİLTERE’SİNDE KOOPERATİFÇİLİĞİN DURUMU

İngiltere’de kredi kooperatifleri yoktur. İngiltere’de kooperatifler, şirketler gibi Kurumlar vergisine tabidirler.

Bu verginin oranı her sene maliye bakanlığıınca belirlenir.

Bununla birlikte, vergi dairesi başkanlığı kooperatifin karşılıklı yardım için kurulduğunu kabul ederse, kooperatif kurumlar vergisinden muaf tutulur.

İngiltere’de, kooperatiflerdeki dikey örgütlenme, diğer ab ülkelerinden farklı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Tarımsal amaçlı yerel kooperatifler ve güçlübölgesel kooperatifler kendi uzmanlık alanlarında ithalat ve ihracatlarını yapabilecek şekilde örgütlenmişlerdir.

Örneğin; gıda sektöründe çalışan tarımsal amaçlı kooperatifler, tarım ürünlerinin üreticiden, son tüketiciye doğru akışında pazarlama kanallarını kontrolünde tutarak; standardizasyon, soğutma, depolama ve ambalajlama gibi hizmetleri de kendileri gerçekleştirmektedirler.

Böylece ürün bazında dikey uyum sağlanarak ülke ekonomisine katma değerler kazandırılmaktadır.

Ülkede tarım sektöründe yeni gelişen kooperatifleşme biçimi, almanya gibi bazı diğer ab ülkelerinde uzun yıllar önce başarı ile uygulanan, tarım makinelerinin küçük ve orta çiftçilerce ortak kullanımını sağlayan **“Makine Ringleri”** (Machinery Rings) isimli örgütlerdir.

Bu örgütlere makine kullanma kooperatifleri de denilmektedir.

Kooperatif aracılığıyla ortak makine kullanmanın birinci yöntemi, kooperatifin mülkiyetinde bir makine parkı oluşturmak ve makineleri uygun bir ücret karşılığı ortaklara kullandırmaktır.

Böylece, pahalı tarım makinelerini üreticiler düşük maliyetle kullanma olanağına sahip olmaktadır.

İkinci ve daha az kullanılan yöntem, üreticilerin mülkiyetindeki tarım makinelerini ücret karşılığı ortak kullanıma açmaktır.

Bu yöntemde makineyi kullanmak isteyen ortak, kooperatife belirli bir ücret ödemekte, kooperatif ise kendi masraflarını düşüktükten sonra kalan bedeli makine sahibine kullanım ücreti olarak ödemektedir.

Bu tür uygulamaların AB ülkelerinde başarılı uygulamaları vardır.

Özellikle iletişim teknolojisindeki yeni

gelişmeler ile bu örgütlerin çok daha etkin çalışmaları sağlanmıştır.

Son senelerde İngiltere’de bu amaçla kurulan 30 kadar makine parkı hizmet kooperatifi 7000 üretici ortağa hizmet vermektedir.

Son yıllarda İngiltere’de çiftçiler tarafından kontrol edilen kooperatif işletmeleri arasında etkinliği artırmak ve maliyetleri düşürmek için birleşmeler olmuştur.

Bu şekilde oluşan yeni kooperatiflerde verimlilik ve ortak sayıları artmıştır. Gelecekte ham madde üreticileri, gıda imalatçıları, işleyiciler, perakendeciler ve yemek fabrikaları arasında dikey bütünleşme ve işbirliğinin giderek artması beklenmektedir.

Ülke	Kooperatif Sayısı	Kooperatiflerin 2008 Yılı Ciro Toplamı (Milyar \$)	2008 GSYH (Milyar \$)	Oran (%)
USA	67	150,057	13.336,200	1,125
France	48	197,583	2.266,136	8,718
Italy	29	50,950	1.863,380	2,734
Germany	27	139,426	2.918,555	4,777
UK	22	55,302	2.439,423	2,267
Holland	17	81,089	677,691	11,965
Japan	13	142,752	4.362,589	3,272
Finland	9	33,663	207,796	16,200
Canada	9	23,906	1.278,610	1,869
Switzerland	7	38,162	391,233	9,754
TOTAL	248	912,89	29.741,613	3,069

Tablo 2: ICA-300 2008 Yılı Listesinde Yer Alan Kooperatiflerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri (ilk10)

Tarım ürünlerini işleyen kooperatiflerin bu durumdan etkilenmeleri ve kendi aralarında bütünleşmeye (entegrasyona) gitmeleri doğaldır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere yarattıkları ekonomik hacim bakımından kooperatifler özellikle Fransız, Amerikan, Japon, Alman ve İngiliz ekonomilerinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

Tablodan çıkan bir diğer sonuç ise; bahse konu on ülkenin sadece ıca global-300 2008 yılı listesinde yer alan kooperatif işletmeleri dikkate alınsa bile, kooperatiflerin yarattıkları ekonomik büyüklük, tabloda yer alan on ülkenin toplam GSYH rakamının %3'ünü oluşturmaktadır.

Tabloda belirtilen ortalama oran ve bu orandan daha yüksek oranlar, gelişmiş ülkelerde kooperatifçiliğin rolünün ve bunun ekonomiye yansımalarının en açık göstergesidir.

SONUÇ

Rochdale sistemi ile birlikte 1840'larda İngiltere'de ortaya çıkan tüketici kooperatifleri bugün oldukça aktif çalışmaktadır.

Mağaza zincirleriyle en şiddetli rekabeti yaşayan İngiliz tüketici kooperatifleri, pazar payında beşinci sırada yer almaktadır.

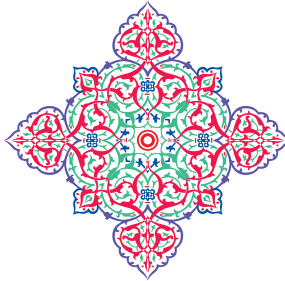
Ayrıca, küçük süpermarket sektöründe de üstünlüğünü korumaktadır.

Tüketici kooperatiflerinin çalışanlara verimli iş yaratma, gelişmekte olan ülkelerdeki tüketici kooperatifleriyle adil bir şekilde rekabet etme, sanayide dürüst etiketleme standartları oluşturma ve sağlıklı beslenmeyi destekleme

gibi konularda önemli başarıları bulunmaktadır. Hatta daha da ileriye giderek, malı bizzat üretmek suretiyle, imalat fiyatından üyelerine satmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- www.tarimkutuphanesi.com//KOOOPERATIF_NEDİR? (Erişim Tarihi: 27.02.2016).
- <https://tarimekonomisi.files.wordpress.com> (Erişim Tarihi: 27.02.2016)
- www.ito.org.tr/itoyayin/0019783.pdf (Erişim Tarihi: 27.02.2016).
- www.koop.gtb.gov.tr/tuba Güvenç Uzmanlık Tezi.Pdf-Sayfa 22-24 (Erişim Tarihi: 28.02.2016).
- ICA Global – 300, 2008 Verileri.
- www.orkoop.org.tr/duyuru3.aspx?did=23 (Erişim Tarihi: 28.02.2016)
- www.budakli.org/kooperatifler.doc (Erişim Tarihi : 28.02.2016)
- www.iktisatsozlugu.com/nedir-1967-tuketim-kredi (Erişim Tarihi: 02.03.2016)

KOOPERATİFLERDE ORTAKLIK SIFATININ KAZANILMASI VE İSPATI

Mustafa YAVUZ*

1. GİRİŞ

Kooperatifler, anonim ve limited şirketlerden farklı olarak, değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır.

Kooperatiflerde esas itibarıyla açık kapı ilkesi geçerlidir ve buna bağlı olarak anasözleşmedeki şartları taşımak şartıyla herkes kooperatiflere ortak olabilir.

Kooperatifler daha çok ortakların belirli ekonomik menfaatlerini korumak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulduğundan, kooperatiflerin merkezinde kural olarak ortak yer alır; sermaye ise ortağın kişiliği yanında ikinci derecede değere sahiptir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹ (KoopK) uyarınca kooperatif anasözleşmesinde ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hal ve şartların gösterilmesi zorunludur.

Gerçek ve tüzel kişiler, gerekli şartları haiz olmak yanında mevzuat ve anasözleşmede öngörülen usule riayet etmek kaydıyla kooperatif ortaklığı sıfatını kazanabilirler.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde ortaklık sıfatının kazanılma yöntemleri ile öğretideki görüşler ve yargı kararları çerçevesinde bu sıfatın ispatı üzerinde durulacaktır.

2. ORTAKLIK SIFATININ KAZANILMASI

Kooperatiflerde ortaklık sıfatının kazanılma

* *Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi*

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

yöntemleri aşağıda sistematik olarak ve bir bütünlük içerisinde açıklanmıştır.

2.1. Kooperatifin Kuruluşunda Ortak Olma

Bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak anasözleşme ile kurulur.

Kooperatif anasözleşmesini düzenleyen ve imzalayan kurucular, kooperatifin kuruluşunun gerçekleşmesiyle birlikte ortak sıfatını kazanır.

Kurucu olarak anasözleşmenin imzalanmış olması, ortak sıfatının kazanılması için yeterlidir.

Zira kooperatifin kuruluşu safhasında bu isteği kabul edebilecek bir organ mevcut değildir.

Bunun yanında ortaklar, anasözleşmenin imzalanması dışında başka bir yazılı beyan ve taahhütte bulunmazlar.

Ortaklık, kooperatifin kuruluşunun tescil ve ilan edilmesiyle gerçekleşir.

2.2. Kurulu Bulunan Bir Kooperatife Sonradan Ortak Olma

Kooperatif tüzel kişilik kazandıktan sonra pay alınmak suretiyle kooperatife ortak olunabilir.

Kooperatif ortaklığına girmek için gerçek kişilerin medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olması (ergin olması, ayırt etme gücüne sahip olması ve kısıtlı olmaması) şarttır.

Gerçek kişiler yanında kamu (Devlet, belediye,

il özel idaresi, köy gibi) ve özel hukuk (ticaret şirketleri, vakıflar, dernekler, sendikalar, kooperatifler gibi) tüzel kişileri de amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere ortak olabilir.

Ancak ortaklık konusunda tüzel kişilerin yetkili organlarının karar alması gerekir.

Bu arada, kooperatife ortak olabilmek için anasözleşmede Türk vatandaşı olma şartı aranmamışsa yabancı uyruklular da kooperatiflere ortak olabilir.

Ancak yabancılar kooperatife ortak olsalar dahi yönetim ve denetim kurulu üyeliklerine seçilemezler.

Bunun yanında, kooperatiflerde yedek ortaklık müessesesi yoktur.

Gerekli şartları taşıyıp da ortak olmak isteyenler, yazılı (ve imzalı) olarak kooperatife başvurur.

Başvuru, bir taraftan icap, diğer taraftan da içerdiği kayıt nedeni ile bir taahhüttür.

Başvuru yazısına anasözleşmede belirtilen ortaklık şartlarının taşındığını gösteren belgeler de eklenir.

Ayrıca, bu başvuruda anasözleşmenin tüm hükümlerinin ve getirilen yükümlülüklerinin kabul edildiği açıkça belirtilir.

Ortaklığa kabul yetkisi yönetim kuruluna aittir.

Bu yetki, başka bir organa devredilemez.²

Yönetim kurulu, başvuruda bulunanların, anasözleşmede belirtilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırmak zorundadır (KoopK md. 8/II, Ek 2/II).³

Eğer başvuruda bulunanlar, ortaklık şartlarını

2) Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013, s.787.

3) Ortak olmak için müracaat edenlerin anasözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmayan yönetim kurulu üyeleri altı aya kadar hapis ve otuz günden üçyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır (KoopK md. Ek 2/II).

4) Cafer Tayyar Çöklü, Son Yasa Değişiklikleri Işığında Uygulamada Yapı Kooperatifleri, Omas Ofset, İstanbul 2001, s.33.

5) Yapı kooperatiflerinde genel kurulca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydeden yönetim kurulu üyeleri, üç aydan iki yıla kadar hapis ve elli günden beşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar (KoopK md. Ek 2/II).

taşımakta ve kooperatife alınmaları uygun görülmemekte ise ortaklığa kabul edilmezler.

Ortaklığa kabul yönetim kurulunun kararı ile gerçekleşir.

Ortaklık için yapılan başvuru ister olumlu, ister olumsuz şekilde sonuçlansın netice ilgiliye 15 gün içinde yazılı olarak bildirilir.

Kooperatife ortak olmak kişinin isteğine bağlıdır.

Ortak olmak istemeyen bir kişi, ortaklık koşullarını taşıdığı gerekçesiyle ortak olmaya zorlanamaz.

Bunun yanında, bir kimse anasözleşmede belirtilen ortaklık koşullarını taşısa dahi ortaklığa alınması yönetim kurulunun takdirine bağlıdır.

Yönetim kurulu, ortaklığa kabul edilmeye zorlanamaz.⁴

Ortaklık başvurusu reddedilen kişinin, ilgili yönetim kurulu kararı aleyhine iptal davası açıp açamayacağı hususunda öğretinin ve yargının konuya bakışı olumsuzdur.

İstekli, ortaklığa alındığı takdirde, kararın kendisine bildirildiği tarihten itibaren bir ay içinde sermaye taahhüdünün, diğer ortaklarca ödenmiş taksiti ile bunların her birinin o tarihe kadar ödemiş oldukları paralara eşit tutarı bir defada öder.

Öte yandan, kooperatifler değişik ortaklı ortaklıklar olmakla birlikte, Kanunda bu kurula yapı kooperatifleri için sınırlama getirilmiştir.

Buna göre yapı kooperatiflerinde konut, işyeri ve ortak sayısı genel kurulca belirlenir.

Genel kurul bu yetkisini devir ve terk edemez. Dolayısıyla bahsi geçen kooperatiflerde yönetim kurulu, genel kurulca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydedemez (KoopK md. 8/III, 42/II-8, Ek 2/ I).⁵

Son olarak kooperatife giren her kişinin en az bir ortaklık payına sahip olması gerektiğini belirtelim.

Ancak bu husus, ortaklığın kazanılması için bir şart değil, ortaklığın bir sonucudur.

2.3. Kooperatif Ortaklarından Birinin Ortaklık Payını Devralarak Ortak Olma

Kooperatif ortaklığı devir edilebilir (KoopK md. 14/II) ve dolayısıyla ortaklık devir yoluyla kazanılabilir.

Örnek anasözleşmelerde ortaklığın, yazılı olarak yönetim kuruluna bildirilmek suretiyle anasözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyan kişilere devredilebileceği, yönetim kurulunun bu şekilde ortaklığı devralan kişiyi ortaklığa kabulden kaçınamayacağı öngörülmüştür.

Buna göre, ortaklık payını devretmek isteyen ortak ile devralmak isteyen, karşılıklı irade beyanlarını açıklayan bir belge düzenleyerek yönetim kuruluna başvururlar.

Bu halde, iki taraf arasında yapılan devir sözleşmesi kooperatife bildirilmediği ve yönetim kurulunca kabul edilmediği sürece hukuki bir değer taşımaz.

Böyle bir sözleşme sadece devir etmek ve devralmak isteyen arasında kalmış bir işlemdir ve kooperatifi bağlamaz.

Ortaklık sıfatı, payın devralınması ile kendiliğinden kazanılamaz.

Devralanın KoopK md. 8 uyarınca giriş isteminde bulunması, yönetim kurulunun da gerekli incelemeyi yapması ve bu kişinin ortak olabilmek için gerekli şartlara sahip bulunması halinde, anılan kişiyi kooperatife kabul etmesi, aksi halde talebi reddetmesi gerekir.

Kooperatifin devri kabul etmemesi halinde ise devir işlemi geçersizdir.

Zira KoopK'nın 14/II. maddesinde yer alan **“Yönetim kurulu, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul eder.”** hükmü ile yönetim kurulu, devralan kişinin ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırmakla yükümlü tutulmuştur.⁶

Ancak yönetim kurulunun, kanun ve anasözleşmede belirtilen şartların sağlanması kaydıyla, ortaklık payının devrini reddetme hakkı yoktur.

Bir başka anlatımla, bu durumda ortaklık devrinin kooperatif tarafından kabulü zorunludur.

Kooperatifte ortaklık bir bütün olup, tüm hak ve vecibeleriyle devredilir ve devralınır. Ortaklığın kısmen devri mümkün değildir.

Devir bedeline kooperatifçe müdahale edilemez.

Bu bedel devralan ile devreden arasında serbestçe kararlaştırılır.

Ayrıca örnek anasözleşmeler uyarınca kooperatifçe, devir sebebiyle taraflardan ayrıca bir ödemede bulunmaları istenemez.

2.4. Miras Yoluyla Ortak Olma

Ortağın ölümü ile ortaklık sıfatı kural olarak sona erer.

Ancak anasözleşmede gösterilecek şartlarla ölen ortağın mirasçılarının kooperatifte ortak olarak kalmaları sağlanabilir (KoopK md. 14/I-II).

Belirtelim ki, söz konusu hükümden mirasçıların kooperatife **“ortak olmalarından”** değil, **“ortak olarak kalmalarından”** bahsedilmiştir.

Bu durumda ölen ortağın ortaklığı, sona erdirilmeden ve KoopK'nın 8. maddesinde yer alan ortaklığa girişe ilişkin şekli ve maddi şartlara tabi olmadan tüm hak ve yükümlülükleriyle birlikte bir bütün olarak mirasçılara geçer.

Mirasçılar ortaklık haklarını birlikte kullanır. Örnek anasözleşmelerde miras yoluyla ortak olmaya ilişkin olarak; ölen ortağın kanuni mirasçılarının üç ay içinde anasözleşmedeki ortaklık şartlarını taşıyan bir temsilci tayin ederek kooperatife bildirmeleri halinde ortaklık hak ve yükümlülüklerinin kanuni mirasçıları lehine devam edeceği öngörülmüştür.

Söz konusu bildirim yazılı yapılmalı ve bu bildirimde veraset ilanı da eklenmelidir.

6) Ünal Tekinalp, Reha Poroy, Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul 2003, s.966.

Dolayısıyla mirasçıların ortaklığı, hem kooperatifin kabulüne bağlı değildir, hem de kooperatifin ortaklığı ret etme hakkı yoktur.

Bununla beraber mirasçılar, ölen ortağın ortaklığını devam ettirmek zorunda da değildir.

Yine örnek anasözleşmeler uyarınca mirasçılarının temsilci tayin etmemeleri veya ortaklığa devam etmek istememeleri halinde ise ölen ortağın alacak ve borçları, o yılın bilançosuna göre hesaplanarak bilanço tarihinden itibaren bir ay içinde geri verilir.

Ancak mirasçılar kooperatifin yedek akçeleri üzerinde bir hak iddia edemezler.

Ölen ortağın alacak ve hakları, mirasçılarının bunları isteyebileceği günden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

2.5. Taşınmaz Mal veya İşletme Karşılığı Ortak Olma

Ortaklık sıfatının kazanılması, anasözleşme ile bir taşınmaz malın mülkiyetine bağlı hakların kullanılmasına veya bir teşebbüsün işletilmesine bağlanabilir.

Bu gibi hallerde taşınmaz malın mülkiyetinin veya işletmenin üçüncü kişilere devir veya temlik ile ortaklık sıfatının bir hak olarak yeni malike veya işletmeyi alana geçebileceği anasözleşmede hüküm altına alınabilir.

Taşınmaz mala ait bu şekilde iktisabın üçüncü kişilere karşı geçerli olması için tapu siciline bu hususta şerh verilmesi şarttır (KoopK md.15/ II).

Taşınmaz mal veya işletme karşılığında ortak olabilmek için öncelikle anasözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmalıdır.

7) KoopK'nın 18. maddesinde; "Her ortağın üyelik haklarının, ada yazılı ortaklık senedi ile temsil olunması şarttır. Bu senede kooperatifin unvanı, sahibinin adı ve soyadı, iş ve konut adresi, kooperatife girdiği ve çıktığı tarihler yazılır. Bu hususlar, senet sahibi ile kooperatifi temsile yetkisi olan kimseler tarafından imzalanır. Ortağın yatırdığı veya çektiği paralar tarih sırasıyla kaydedilir. Bu kayıtlar kooperatifin ödediği paralara ait ise ortak imza eder. İmzalı ortak senedi makbuz hükmündedir. Mezkûr senet anasözleşmeyi ihtiva etmek şartıyla ortaklık cüzdanı şeklinde de düzenlenebilir. Ortaklık senetleri kıymetli evrak niteliğinde olmayıp sadece beyine vesikası hükmündedir." denilmektedir. <http://koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi> (Erişim-19.03.2016)

8) Yahya Deryal, Kooperatiflerde Ortak Sıfatının Kazanılması, Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul 1994, s.99-102.

Ancak, ortaklığın bu şekilde kazanılmasına ilişkin örnek anasözleşmelerde genellikle bir hüküm bulunmamaktadır.

Ancak böyle bir hüküm, kuruluşta ya da sonradan değişiklik yapılarak anasözleşmeye konulabilir.

3. ORTAKLIK SIFATININ İSPATI

Bir önceki bölümde açıklandığı üzere, kooperatiflere kuruluştan sonra ortaklık, bir kişinin bu yönde kooperatiften yazılı talepte bulunması, kooperatifin de ortaklık şartları bakımından gerekli araştırmayı yaptıktan sonra yönetim kurulu kararı ile talebi uygun bulması ile gerçekleşmektedir.

Ortaklık sıfatının ispatını sağlayan en temel belgeler ise ortaklığa kabule dair kooperatifin gönderdiği yazı ve yönetim kurulu kararı ile her ortağa verilmesi gereken ortaklık haklarının temsil olunduğu ortaklık senedir ⁷.

Bununla birlikte ortaklığa girişe ilişkin bazen yönetim kurulu kararı alınmadığı veya ortaklığa başvuran kişinin yönetim kurulunca ortaklığa kabul edilmediği, ancak kooperatif ile ortaklık için başvuruda bulunan arasında normal ortaklar gibi bir hukuki ilişkinin başladığı görülmekte, bu durumda ise ortaklığın zımnen doğduğu kabul edilmektedir. ⁸

Hukuki ilişkinin başlamasına örnek olarak, ortaklık için başvuran kişinin genel kurul toplantısına çağırılması ve/veya banka hesabına yatırdığı aidatların kullanılması verilebilir.

Yargıtay da, KoopK'nın 8. maddesinin lafzı ile yorumlanmasına karşı çıkmış ve anılan hükümde geçen "**yazılı**" ibaresini geçerlilik şartı olarak kabul etmemiştir.

Yargıtay'ın ilgili kararlarında esas aldığı kriter ise "**dürüstlük kuralı**"dır. Dürüstlük kuralı, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 2. maddesinde düzenlenmiş bulunan ve hakların kullanılması ve borçların yerine getirilmesinde uyulması zorunlu olan en temel kurallardan biridir.

Diğer taraftan, emredici nitelikteki şekil kurallarına aykırı hukuki işlemler, kesin geçersizlik yaptırımı ile karşı karşıyadır. Hatta şekil şartlarına aykırılık nedeniyle kesin geçersiz bulunan bir ortaklık ilişkisine dayanarak tarafların karşılıklı edimlerini ifa etmiş olmaları da bu hukuki ilişkiye geçerlilik kazandırmaz.

Ancak şekle aykırılık nedeniyle geçersizliğin sonradan ileri sürülmesi, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise Türk Medeni Kanununun 2. Maddesinde yer alan **“Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.”** hükmünden hareketle geçersizlik iddiasında bulunan hukuken korunmaz. Şekle aykırılık sebebiyle ortaklığın geçersizliğini ileri sürmenin hangi hallerde hakkın kötüye kullanılması yasağı kapsamında değerlendirilebileceği hususunda öğretide ve yargı kararlarında kabul edilen bazı ölçütler vardır.

Bu ölçütler şu şekilde sıralanabilir: **“Şekil eksikliğinin iddia sahibinin kusurundan kaynaklanması”, “şeklin himayesinden mahrum kalındığı için değil, yüklenilen borçlardan kurtulmak amacıyla geçersizliğin ileri sürülmesi”, “ortaklıktan kaynaklanan edimlerin bütünüyle ifa edilmesinden sonra şekle aykırılık sebebiyle ortaklığın hükümsüzlüğünün ileri sürülmesi”, “ortaklığın kurulmasındaki şekil eksikliğini bilerek böyle bir tehlikeye katlanan ya da bu eksikliği kendi yararı için isteyen tarafın sonradan bu eksikliğe dayanarak ortaklığın geçersizliğini ileri sürmesi”**dir.⁹

Dolayısıyla, kooperatife ortak olmak için kanun ve anasözleşmede öngörülen şartlara uyulmamış olsa dahi, bir kişi diğer ortaklar gibi gerekli ödemeleri yapmış, mali yükümlülüklerini yerine getirmiş, genel kurula davet edilmiş, ismine hazirun cetvelinde yer verilmiş ve deyim yerindeyse ortaklığa ilişkin haklarını kullanmış ve sorumluluklarını ifa etmişse bu kişi artık yargı makamları tarafından dürüstlük kuralı çerçevesinde kooperatif ortağı olarak kabul edilmektedir.

9) Yargıtay 11. H.D.'nin 09.04.1985 tarihli ve E.1985/1078, K.1985/2274 sayılı;

10) Yargıtay 23. H.D.'nin 10.03.2015 tarihli ve E.2014/7840, K.2015/1513 sayılı kararları.

Bu bağlamda, yapılan ödemelere ilişkin makbuz ve dekontlar, kooperatifçe gönderilen davet ve bildirim yazıları, tahsis olunan konutlar, dağıtılan risturn ve diğer ilgili belgeler, kooperatif ortaklığının ispatını sağlayan en temel araçlardır.¹⁰

4. SONUÇ

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve örnek anasözleşmelere göre bir gerçek veya tüzel kişi kooperatif ortaklığını, kuruluşta kurucular arasında yer alarak, kuruluş sonrasında kooperatife ortak olarak, bir ortağın ortaklık payını devralarak, taşınmaz mal veya işletme karşılığı ortak olarak veya miras yoluyla kazanabilir.

Kooperatifin kuruluşunda anasözleşmeyi imzalayan kurucular, ortaklık sıfatını haiz olur. Ayrıca gerekli şartları taşıyıp da yazılı olarak kooperatife başvuran ve bu talebi yönetim kurulunca uygun bulunanlar da kooperatife ortak olabilir. Bunun yanında kooperatif ortaklığı devredilebildiğinden, ortaklığın devralınmasıyla ortaklık sıfatı kazanılmış olur. Anasözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşımak kaydıyla yönetim kurulu, devralan kişiyi ortaklığa kabulden kaçınmaz.

Öte yandan, ortağın ölümü ile ortaklık sıfatı kural olarak sona ermekle birlikte, anasözleşmede gösterilecek şartların yerine getirilmesiyle ölen ortağın mirasçıları kooperatife ortak olarak kalabilir. Örnek anasözleşmelerde ortaklığın miras yoluyla kazanılması hususunda gerekli hükümler yer almaktadır.

Son olarak ortaklık sıfatının kazanılmasının, anasözleşme ile bir taşınmaz malın mülkiyetine bağlı hakların kullanılmasına veya bir teşebbüsün işletilmesine bağlandığı hallerde söz konusu şartların sağlanmasıyla kooperatife ortak olunabilir. Kooperatife ortak olmak için kanun ve anasözleşmede öngörülen şekil ve maddi şartlar yerine getirilmemiş olsa dahi, bir kişinin diğer ortaklar gibi gerekli ödemeleri yapması, mali yükümlülüklerini yerine getirmesi, genel kurula davet edilmesi, hazirun cetvelinde ismine yer verilmesi veya ortaklığa ilişkin benzeri işlemlerin yapılması hallerinde Yargıtay, dürüstlük kuralı uyarınca ilgili kişiyi kooperatif ortağı olarak kabul etmektedir.

KOOPERATİFLERDE MUHASEBE SİSTEMİ

Yasin YAVUZ*

Bilindiği üzere 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Kooperatifler bir şirket türü olarak sayılmış olup, diğer şirketlerin bağlı olduğu birçok hususa uymak zorundadırlar.

Hiç kuşkusuz bunlardan en önemlisi Muhasebe sistemidir.

Kooperatiflerin muhasebe standartları 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri Ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Bu minvalde, makalemizde Kooperatiflerin muhasebe sisteminin nasıl olması gerektiğini açıklayacağız.

1) 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE KOOPERATİFLERİN UYMASI GEREKEN MUHASEBE KURALLARI

Anılan Kanun'un 124'üncü maddesinde; Ticaret şirketleri; kolektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibaret olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla, Kanun'da muhasebe ile ilgili yapılan düzenlemelerden Kooperatifler de sorumludur.

Kanun'un 64 ile 88'inci maddelerinde

* Gümrük ve Ticaret Müfettişi

muhasebe ile ilgili uyulması gereken kurallara detaylı bir biçimde yer verilmiştir.

Bu makalemizde önemli olan kısımlara değinilecektir.

Söz konusu Kanun'un 64 ve 65'inci maddelerinde;

Her tacirin, ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorunda olduğu, defterlerin, üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulması gerektiği, işletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişiminin defterlerden izlenebilmesi gerektiği, Tacirin, işletmesiyle ilgili olarak gönderilmiş bulunan her türlü belgenin, fotokopi, karbonlu kopya, mikrofiş, bilgisayar kaydı veya benzer şekildeki bir kopyasını, yazılı, görsel veya elektronik ortamda saklamakla yükümlü olduğu,

Fiziki ortamda tutulan yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri ile dördüncü fıkrada sayılan defterlerin açılış onayları, kuruluş sırasında ve kullanılmaya başlanmadan önce noter tarafından yapılacağı,

Bu defterlerin izleyen faaliyet dönemlerindeki açılış onayları, defterlerin kullanılacağı faaliyet döneminin ilk ayından önceki ayın sonuna kadar notere yaptırılacağı, pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinde yeterli yapırları bulunmak kaydıyla izleyen faaliyet dönemlerinde de açılış onayı yaptırılmaksızın kullanılmaya devam edilebileceği,

Yevmiye defterinin kapanış onayının, izleyen faaliyet döneminin altıncı ayının sonuna kadar, yönetim kurulu karar defterinin kapanış onayının ise izleyen faaliyet döneminin birinci ayının sonuna kadar notere yaptırılacağı,

Ticaret şirketlerinin ticaret siciline tescili sırasında defterlerin açılışı ticaret sicili müdürlükleri tarafından da onaylanabileceği, açılış onayının noter tarafından yapıldığı hâllerde noter, ticaret sicili tasdiknamesini aramak zorunda olduğu,

Ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması hâlinde bu defterlerin açılışlarında ve yevmiye defteri ile yönetim kurulu karar defterinin kapanışında noter onayı aranmayacağı,

Fiziki ortamda veya elektronik ortamda tutulan ticari defterlerin nasıl tutulacağı, defterlere kayıt zamanı, onay yenileme ile açılış ve kapanış onaylarının şekli ve esaslarının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken çıkarılan tebliğle belirleneceği,

Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin de ticari defterler olduğu,

Bu Kanuna tabi gerçek ve tüzel kişiler, 04/01/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun defter tutma ve kayıt zamanıyla ilgili hükümleri ile aynı Kanunun 175'inci ve mükerrer 257'nci maddelerinde yer alan yetkiye istinaden yapılan düzenlemelere uymak zorunda olduğu,

Bu Kanun'un defter tutma, envanter, mali tabloların düzenlenmesi, aktifleştirme, karşılıklar, hesaplar, değerlendirme, saklama ve ibraz hükümleri 213 sayılı Kanun ile diğer vergi kanunlarının aynı hususları düzenleyen hükümlerinin uygulanmasına, vergi kanunlarına uygun olarak vergi matrahının tespit edilmesine ve buna yönelik mali tabloların hazırlanmasına engel teşkil etmeyeceği,

Defterler ve gerekli diğer kayıtların Türkçe tutulacağı, kısaltmalar, rakamlar, harfler ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamlarının açıkça belirtilmesi gerektiği,

Defterlere yazımlar ve diğer gerekli kayıtlar, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılacağı,

Bir yazım veya kayıt, önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde çizilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği, kayıt sırasında mı yoksa daha sonra mı yapıldığı anlaşılmayan değiştirmelerin yasak olduğu,

Defterler ve gerekli diğer kayıtların, olgu ve işlemleri saptayan belgelerin dosyalanması şeklinde veya veri taşıyıcıları aracılığıyla tutulabileceği, kayıtların elektronik ortamda tutulması durumunda, bilgilerin saklanma süresince bunlara ulaşılmasının ve bu süre içinde bunların her zaman kolaylıkla okunmasının temin edilmiş olmasının şart olduğu, defterlerin elektronik ortamda tutulma hâlinde birinci ilâ üçüncü fıkra hükümlerinin kıyas yoluyla uygulanacağı,

Hususları hüküm altına alınmıştır.

Kanun koyucu sadece bu düzenlemeleri yapmakla kalmamış, ayrıca bahse konu Kanun'un 562'nci maddesinde bir takım adli ve idari para cezaları öngörmüştür.

Kooperatiflerin bu tarz cezalar ile karşı karşıya kalmaması için yukarıda belirtilen hususları titizlikle riayet etmesi gerekmektedir.

Bu konuda özellikle Kooperatif bünyesinde çalışan Muhasebeciler ile Mali Müşavirler dikkatli olmalıdırlar.

Öte yandan, Kanun'un diğer maddelerine de titizlikle riayet edilmesi Kooperatifler için hayati önem taşımaktadır.

2) 1163 SAYILI KOOPERATİFLER KANUNU'NDA DÜZENLENEN HÜKÜMLER

Kooperatifler Kanunu'nun 89'uncu maddesinde;

Kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Millî Kooperatifler Birliğinin muhasebe usulleri ve mecbur olarak tutacakları defterler ***Ticaret***

Bakanlığınca belirtilebileceği, 98'inci maddesinde;

Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanacağı düzenlenmiştir.

Bu itibarla, 98'inci madde uyarınca Kooperatiflerin Muhasebe işlemlerinin 6102 sayılı Kanunu dayandırılması gerekmektedir.

Öte yandan, 89'uncu madde uyarınca Bakanlık tarafından bir yönetmelik çıkarılmış olup, bu yönetmelik Kooperatif muhasebe sistemi ile ilgili en açıklayıcı düzenlemedir.

3) KOOPERATİF BİRLİKLERİ, KOOPERATİF MERKEZ BİRLİKLERİ VE TÜRKİYE MİLLİ KOOPERATİFLER BİRLİĞİ MUHASEBE YÖNETMELİĞİ

Bu Yönetmeliğin 1'inci maddesinde; 1163 sayılı Kanuna göre kurulan kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatifler merkez birliklerinin ve Türkiye Millî Kooperatifler Birliğinin muhasebe usulleri ve tutacakları defterler hakkında, bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanacağı hususu hüküm altına alınmıştır.

Yönetmelikte Kooperatifler ve bunların üst kuruluşlarının aşağıda belirtilen defterleri tutacağı belirtilmiştir:

- 1-Kanunî defterler,
- 2-Diğer kanunî defterler,
- 3-Yardımcı defterler.

Kanuni Defterler Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanununda ön görülen defterlerdir.

Yönetmelikte şu şekilde sıralanmıştır:

- 1-Yevmiye defteri
- 2- Defteri kebir
- 3- Envanter ve bilanço defteri

- 4- Genel kurul karar defteri
- 5-Yönetim kurulu karar defteri
- 6- Ortaklar defteri

Diğer Kanuni defterler Vergi Usul Kanunu işletmelerin özelliğine göre bazı ilave defterlerin tutulmasını gerekli kılmıştır.

Eğer kooperatif, sınai bir işletme kurmuşsa, bu işletme için (İmâlat defteri) ile (İstihsal vergisi defteri) tutacaktır.

Kooperatif nakliyat işleri ile uğraşıyorsa (Nakliyat vergisi defteri) veya zirai işletme söz konusu ise (Çiftçi işletme defteri) tutulması gereklidir.

Yardımcı defterler şu şekilde sıralanmıştır;

1. Kasa defteri,
2. Stok giriş-çıkış defteri veya kartları,
3. Sabit kıymetler ve demirbaş defteri,
4. Kıymetli evrak defteri,
5. Teftiş defteri,
6. Gelen giden evrak kayıt defteri.

Bu defterler dışında ihtiyaca göre her hesap için ayrı ve müfredatlı diğer defter ve föyler tutulabilir.

Bu defterler tasdike tabi değildir.

Defter veya kalamoza şeklinde tutulur.

Şekilleri ihtiyaç ve iş icaplarına göre değişik olabilir.

Bu Yönetmeliğin 2'nci maddesinde sayılan kooperatif kuruluşları tutacakları defter ve kayıtların:

- Türkçe olarak tutulması,
- Mürekkeple veya makina ile yazması

gerekir.

Kooperatif kuruluşların işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde aşağıdaki belgeler kullanılır:

A - FİŞLER

1. Tahsil fişi

Tahsil fişleri, numaraları teselsül eden ve her numarası biri dip koçan olmak üzere ikişer nüshalı olan matbu belgelerdir.

Kasaya giren paralar için kullanılır.

2. Tediye fişi

Tediye fişleri de tahsil fişleri şeklinde matbu belgelerdir.

Kasadan çıkan paralar için kullanılır.

Fişlerin üzerinde borçlu veya alacaklı hesapların numara ve isimleri, tahsil veya tediye yapıldığı şahıs veya müessesenin ismi, meblağ ve muamelenin açık şekilde müstenidatının cins, numara ve tarihini de belirtecek izahat bulunur.

3. Mahsup fişi

Mahsup fişlerinin numaralı olması zorunlu değildir.

Bu fişte de tahsil ve tediye fişlerinde olduğu gibi muamelenin mahiyetini açıkça belirtecek şekilde izahat, müstenidatının cins, tarih ve numarası, borçlu ve alacaklı hesapların isim ve numaraları, miktar, fişi yazanın ve yetkililerin imzası bulunur.

Fişlerin dayanağı olan eklerin adetleri de fişe kaydedilir.

B. MAKBUZ

Kasaya giren paralar ile depoya giren ayniyat karşılığında verilen vesikalara makbuz denir.

Kasaya giren para karşılığında ve yatıranın isteği üzerine verilen kasa makbuzları iki nüsha olarak düzenlenir.

Makbuz numaraları matbu ve müteselsildir.

İlk nüsha ilgili şahıs veya müesseseye verilir.

Sabit nüshası dip koçan olarak saklanır.

Makbuz üzerinde paranın niçin alındığı, parayı verenin adı, alınan paranın yazı ve rakamla miktarı, makbuzu yazanın ve ayrıca yetkililerin imzaları ve tarih bulunur.

C. ÇEK

Kooperatif bankalar nezdinde açtırmış olduğu tevdiat hesaplarından veya bankalarca kooperatif lehine açılmış bulunan kredi dahilinde borçlu cari hesaplardan çekilecek paralar için kullanılan, usulüne uygun şekilde düzenlenen matbu bir vesikadır.

Çekler ilgili bankalardan temin edilir. Kullanılan çeklerin dip koçanları saklanır.

D. FATURALAR

Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya iş yapan tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.

E. PERAKENDE SATIŞ VESİKALARI

Kooperatif kuruluşlar fatura vermek mecburiyeti olmayan satışlarını aşağıda belirtilen kayıtlardan herhangi biri ile tevsik eder.

1. Kasa veya satış fişleri,

2. Kasa veya satış fişlerinin dökümlerini ihtiva eden günlük bordrolar,

3. Makineli kasaların kayıt ruloları veya rulosuzlarda günlük satış toplamının yazıldığı fişler.

F. GİDER PUSULASI

(V.U.K. mad.234)

Kooperatifler:

1. Kazançları götürü usulde tesbit olunan tüccara,

2. Kazançları götürü usulde tesbit olunan serbest meslek erbabına,

3. Vergiden muaf esnafa,

Yaptırdıkları işler veya onlardan satın aldıkları emtia için işi yapana veya emtiayı satana imza ettirecekleri bir gider pusulası tanzim ederler.

G. MÜSTAHSİL MAKBUZU

Kooperatif ve üst kuruluşları birinci sınıf tüccar gibi defter tutmak mecburiyetinde olduklarından, götürü usule tabi veya vergiden muaf çiftçilerden satın aldıkları malların bedelini ödedikleri sırada iki nüsha makbuz tanzim etmeye ve bunlardan birini imzalayarak satıcı çiftçiye vermeye ve diğerini ona imzalatarak almaya mecburdur.

H. ÜCRET BORDROSU

İşverenler her ay ödedikleri ücretler için (Ücret bordrosu) tutmaya mecburdurlar (V.U.K. mad.238).

Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf olan ücretlerle götürü ücret üzerinden vergiye tabi hizmet erbabına yapılan ücret ödemeleri için bordro tutulmaz.

II - SONUÇ

Kooperatiflerin Muhasebe sisteminin düzene girmesi konusunda birçok düzenlemenin olduğu görülmektedir.

Ancak burada bir ayrıntı göze çarpmaktadır.

Kooperatifler Kanunu ile Kooperatiflerin Muhasebe Yönetmeliği eski Türk Ticaret Kanunu olan 6762 sayılı Kanuna atıf yapmaktadır.

Lakin bu Kanun'un yerini 2012 yılında 6102 sayılı Kanun almış bulunmaktadır.

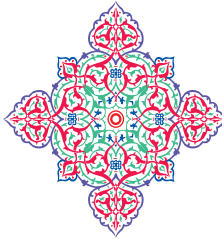
Anılan Yönetmelik ve yeni Türk Ticaret Kanunu arasında birtakım uyumsuzluklar olabilmektedir.

Söz konusu farklılıkların giderilmesi için Yönetmeliğin güncellenmesi oldukça faydalı olacaktır.

YARARLANILAN

KAYNAKLAR

- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri Ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği,
- Mustafa ÇEKER, 6012 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Ticaret Hukuku, Karahan Kitabevi, Şubat 2013,
- Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliği.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016.
- <http://ica.coop/>, International Alliance Cooperative's Strategy,
- koop.gtb.gov.tr, Site İşletme Kooperatifi Örnek Anasözleşmesi.

KOOPERATİFLERDE ORTAKLIK VE OY KULLANMA HAKKI

İzzet DOĞAN*

Bu çalışmamızda öncelikli olarak gerçek kişilerin, Kooperatiflere ortak olma şekilleri ile ortak olma şekillerine göre Kooperatif genel kurullarına katılma ve genel kurul toplantılarında oy kullanma hususu irdelenmiş, akabinde devir yöntemiyle gerçekleşen ortaklıkta Kooperatif yöneticilerinin keyfi uygulamalarının, yargının iş yükünü nasıl etkilediği hususu ile bu uygulamalar nedeniyle Kooperatifçilik sisteminde sıklıkla karşılaşılan sorunlara ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri çalışmamızda değerlendirilmiştir.

1. Kooperatiflere ortak olma şekilleri

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun;

“Ortaklığa girme şartları ve ortak sayısı” başlıklı 8. maddesinde:

“Kooperatif ortaklığına girmek için gerçek kişilerin medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmaları gerekir.

Ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, kooperatif anasözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvururlar.

Kooperatif, ortaklarına kendi varlığı dışında şahsi bir sorumluluk veya ek ödemeler yükleyecek ise ortak olmak isteği, bu yükümlerin yazılı olarak kabul edilmesi halinde değer taşır.

Yönetim Kurulu; ortaklar ile ortak olmak için müracaat edenlerin anasözleşmede gösterilen

ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmak zorundadır.

Yapı kooperatiflerinde konut, işyeri ve ortak sayısı genel kurulca belirlenir.

Yönetim Kurulu, genel kurulca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydedemez.”

Hükmü,

“Ortağın ölümü ve ortaklığın devri” başlıklı 14. maddesinde; ***“Ortağın ölümü ile ortaklık sıfatı sona erer.***

Anasözleşmede gösterilecek şartlarla ölen ortağın mirasçılarının kooperatifte ortak olarak kalmaları sağlanabilir.

Ortaklık devredilebilir.

Yönetim kurulu, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul eder.” Hükmü, ***Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Kooperatif örnek anasözleşmelerinin (Turizm Geliştirme Kooperatiflerinde olduğu gibi) 16. maddesinde;***

“Ölen ortağın kanuni mirasçılarının üç ay içinde temsilci tayin ederek Kooperatife bildirmeleri halinde, ortaklık hak ve yükümlülükleri kanuni mirasçıları lehine devam eder.

Mirasçıların temsilci tayin etmemeleri veya ortaklığa devam etmemeleri halinde, ölen ortağın alacak ve borçları 15.nci madde hükümlerine göre tasfiye edilir.” Hükmü yer almaktadır.

* Gümrük ve Ticaret Müfettişi

Yukarıda yer verilen Kanun ve anasözleşme maddelerinde;

Kooperatif ortaklığına girmek için gerçek kişilerin medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmaları (Farklı türdeki Kooperatiflerin, Kooperatif anasözleşmelerinde ayrıca özel şartlar aranabilir), ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin, Kooperatif anasözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile Kooperatif yönetim kuruluna başvurmaları ve Kooperatif yönetim kurulunun da; ortaklar ile ortak olmak için müracaat edenleri Kanun ve anasözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmak zorunda oldukları, Yapı Kooperatiflerinde ise konut, işyeri ve ortak sayısının genel kurulca belirleneceğinden yönetim kurulunun, genel kurulca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydedemeyeceği, ölen ortağın kanuni mirasçılarının üç ay içinde temsilci tayin ederek Kooperatife bildirmeleri halinde, ortaklık hak ve yükümlülüklerinin kanuni mirasçılar lehine devam edeceği ve Kooperatif ortaklığının devredilebileceğinden yönetim kurulunun, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul edeceği belirtilmiştir.

Dolayısıyla inceleme konumuza ilişkin olarak Kooperatif ortaklığının üç şekilde gerçekleştiği;

a) Kooperatifler Kanununun 8. maddesi kapsamında, Kanun ve Kooperatif anasözleşmesinde belirtilen şartlara haiz olunması şartıyla, kurulmuş bir Kooperatife sonradan ortak olma yöntemiyle,

b) Kanununun 14/1. maddesi kapsamında, anasözleşmede gösterilecek şartlarla, ölen ortağın mirasçılarının Kooperatife ortak olarak kalmalarının sağlanabilmesi yöntemiyle,

c) Kanununun 14/2. maddesi kapsamında, Kooperatif ortaklığın devir yöntemiyle, gerçekleşebileceği (farklı yöntemlerde bulunmaktadır) anlaşılmaktadır.

2. Kooperatif genel kurullarına katılma ve oy kullanma hususu

Kooperatiflere; miras yoluyla, hisse devir yöntemiyle ve kurulmuş bir Kooperatife sonradan ortak olma (hisse satın alarak) yöntemiyle ortak olanların, Kooperatif genel kurullarına katılabilmeleri ve oy kullanabilmeleri hususunda birtakım ayrımların bulunduğu ve bu ayrımların da uygulamada birtakım sıkıntıları beraberinde getirmektedir.

Şöyle ki; 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesinde; Üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortağın genel kurula katılma hakkına sahip olduğu belirtilerek, Kooperatif ortağı olunduktan sonra genel kurul toplantısına katılabilmek için en az üç ay beklemesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

Diğer yandan Yapı Kooperatiflerinde genel kurul toplantılarına katılabilmek için bu şartın aranmayacağı, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanununun 4. maddesinde ise; **“Genel kurullara katılma hakkına sahip ortaklarda aranacak şartlar örnek anasözleşmelerde belirlenir”** hükmüne istinaden bu tür kooperatiflerde hangi ortakların genel kurula katılma hakkının bulunduğunu tespiti adına anasözleşme hükümlerine bakılması gerektiği hüküm bağlanmıştır.

Dolayısıyla 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesinden, Kooperatif ortaklarının genel kurul toplantısına katılabilmesi için Kooperatif ortağı olduktan sonra en az üç ay beklemeleri gerektiği (Yapı Kooperatifleri hariç) anlaşılmaktadır.

Durum böyle olmakla birlikte devir ve miras yoluyla gerçekleşen ortaklıkta, Kooperatif genel kurullarına katılma ve oy kullanma husus farklılık göstermekte olup durum aşağıda irdelenmiştir.

3. Devir ve miras yoluyla gerçekleşen ortaklıkta Kooperatif genel kurullara katılma ve oy kullanma hususu

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesinden, Kooperatif ortaklarının genel

kurul toplantısına katılabilmeleri için Kooperatif ortağı olduktan sonra en az üç ay beklemleri gerektiği belirtilmekle birlikte, hisse devir yöntemi ve mirasçılık yoluyla Kooperatif ortağı olanların Kooperatif genel kuruluna katılabilmeleri için, ortak olduktan sonra **“en az üç ay”** beklemlerine gerek olmadığı düşünülmektedir.

Şöyle ki; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Kooperatif örnek ansözleşmelerinin 17. maddesinin üçüncü fıkrasında; Hisse devri halinde **“eski ortağın kooperatife karşı tüm hak ve yükümlülüklerinin yeni ortağa geçeceği”**, Kanunun 16/1. maddesinde ise, ölen ortağın kanuni mirasçılarının üç ay içinde temsilci tayin ederek Kooperatife bildirmeleri halinde, **“ortaklık hak ve yükümlülükleri kanuni mirasçıları lehine devam edeceği”** hükme bağlanmıştır.

Anılan ana sözleşme ve Kanun hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, devri ve mirasçılık yoluyla gerçekleşen ortaklıkta, ortaklıkla birlikte eski ortağın hak ve yükümlülüklerinin de yeni ortağa geçeceği, dolayısıyla hali hazırda var olan ortaklığın, geçmişle birlikte devam edeceği hususu göz önüne alındığında **“eski ortağın oy hakkı mevcut ise”** bu oy hakkının yeni ortağa geçeceği ve bu şekilde ortak olan kişilerin genel kurul toplantılarına katılabilmeleri için 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesi hükmüne istinaden **“üç ay beklemesine gerek olmadığı”** düşünülmektedir. Burada önemli olan husus, Ortaklığını devreden eski ortağın Kooperatifte üç aylık süreyi doldurmuş olmasıdır.

Aksi takdirde devir alan ortağın, devreden ilk ortağın Kooperatife giriş tarihinden itibaren üç aylık süre dolduktan sonra genel kurul toplantısına katılma hakkının sahip olacağı bilinmelidir.

Kooperatif ortaklık şeklinin, Kooperatif genel kurullara katılma ve oy kullanma haklarını doğrudan etkilediğine deşindikten sonra özellikle uygulamada bir takım sıkıntıları da beraberinde getiren **“hisse devir yöntemiyle Kooperatif ortağı olma”** süreci aşağıda değerlendirilecektir.

4. Hisse devir yöntemiyle gerçekleşen ortaklıkta karşılaşılan sorunlar

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 14. maddesinde, ortaklığın devredilebileceğini, yönetim kurulunun, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul edeceğini, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Kooperatif örnek ansözleşmelerinin **“Ortaklığın Devri”** başlıklı 17. maddelerinde ise; yazılı olarak yönetim kuruluna bildirilmek suretiyle anasözleşmede belirtilen ortaklık şartlarını taşıyan kişilere ortaklığın devredilebileceği ve yönetim kurulunun, bu şekilde ortaklığı devralan kişileri ortaklığa kabulden kaçınamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu hususa ilişkin olarak birçok yargı kararı bulunmaktadır.

Yargıtay 14. HD. 19/2/2008, 390/1944 sayılı kararında özetle: **“Dava, kişisel hakka dayalı muvazaa ve hukuki ehliyetsizlik sebebine dayalı tespit ve tescil istemidir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 14. maddesi hükmünce kooperatif ortaklığının devri olanaklıdır.**

Devri gerçekleştirecek kooperatif organı ise kooperatifin yönetim kuruludur.

Yönetim kurulu, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde bu kişiyi ortaklığa kabul etmekle zorunludur.

Kooperatif ortaklığının tespiti, ancak yönetim kurulu kararlarının takibi ve ortaklar defterinin incelenmesi ile mümkündür.

Denilebilir ki, kooperatif yönetim kurulu kararları bir bakıma kooperatifin sicil defteridir.

Bu özelliğinden dolayı da kooperatiften devir ve çıkma işlemlerinde yönetim kurulu kararlarına güven esastır.”

Yargıtay 11. HD. 01/05/2006, 4934/4935 sayılı kararında özetle;

Dava, kooperatif ortaklığının tespiti istemine ilişkindir.

“Kooperatif ortaklığını usulüne uygun Devir alanın ortaklık koşullarını taşıması halinde, yönetim kurulunun bu devri kabul etme zorunluluğu bulunmaktadır.”

Kanun ve örnek anasözleşme hükümleri ile anılan Yargı kararlarında, yönetim kurulunun, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde bu kişiyi ortaklığa kabul etmek zorunda olduğu belirtilmekle birlikte, uygulamada yönetim kurulları tarafından çeşitli bahanelerle ileri sürülerek (değerli gayrimenkulleri olan Kooperatiflerde, hisse devir yöntemiyle ortak olunarak Kooperatif yönetiminde söz sahibi olmak isteyen kişilerin devir taleplerinin ve mevcut kooperatif yöneticilerinin güvenmedikleri kişilerin hisse devir taleplerinin kabul edilmemesi en çok karşılaşılan örneklerdir.) hisse devir yöntemiyle ortak olan kişilerin, ortaklığa kabulüne ilişkin kararlarının alınmadığı gözlemlenmiştir.

Yönetim kurulu üyelerinin Kanunun emredici hükümlerine bu şekilde aykırı hareket etmeleri halinde, haklarında cezai sorumluluk doğabileceği açıktır.

Ancak bu durum ortaklığa kabul için yönetim kurulu kararının gerekli olduğu şartını değiştirmemektedir.

Bura özellikle bilinmesi gereken, ortaklık devri hususunda yönetim kurulunun kararının olması gerektiği şartıdır.

Zira kişiler arasında yapılacak olan devirin yönetim kurulu kararı ile kabul edilmemesi halinde devrinin sadece taraflar arasında hüküm ifade edeceği ve bu durumun Kooperatife karşı bir hüküm ifade etmeyeceği bilinmelidir.

Nitekim bu hususta Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin vermiş olduğu 26/05/2006 tarih ve Esas:2005/ 4601, Karar: 2006/6270 sayılı kararında: **“Kooperatif hisse devri sözleşmesi yapıldığı tarih itibarıyla sözleşmenin yanları arasında geçerli olsa dahi kooperatife karşı ancak yönetim kurulu kararıyla hüküm ifade eder.**

Açık kapı ilkesinin burada uygulanması mümkün değildir.

Nitekim dairemizin emsal uygulamaları da bu yöndedir (Bkz. G. Eriş, Uygulamalı Kooperatifler Hukuku, 3'üncü Baskı, S. 317, Y. 11. H.D. 18.06.1984, E. 3487 İK. 3538).” denilerek hisse devri neticesinde ilgilinin ortaklığa kabulünün Kooperatif yönetim kurulu tarafından kabul edilmesi halinde ancak bu devrin Kooperatife karşı hüküm ifade edebileceği belirtilmiştir.

Öte yandan, haklarındaki çıkarılma kararı kesinleşmeyenlerin ortaklık hak ve yükümlülükleri devam edeceğinden, bu durumdaki ortaklar çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar genel kurula katılma, oy kullanma, seçme ve seçilme haklarına da sahip olacakları bilinmelidir.

Dolayısıyla Kooperatif yönetim kurullarının, hisse devir yöntemiyle ortaklığı devralan ve ortaklık niteliklerini taşıyan kişileri ortaklığa kabul etmemeleri neticesinde (yönetim kurulu kararı şekil şartıdır), bu kişilerin ortaklıklarının tespiti adına mahkemeye başvurarak yargının iş yükünü artırdıkları gözlemlenmiştir.

Sonuç

Kooperatif hisse satın alarak ortak olanlar, miras yoluyla ortak olanlar ile hisse devir yöntemiyle Kooperatif ortağı olanların, Kooperatif genel kurullarına katılabilmeleri ve oy kullanabilmeleri hususunda;

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesinde yer alan; Üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortağın genel kurul toplantısına katılma hakkına sahip olacağı hükmüne rağmen, “hisse devir yöntemiyle ve mirasçılık yoluyla” Kooperatif ortağı olanların, ortaklıkla birlikte eski ortağın hak ve yükümlülüklerini de devralacaklarından, eski ortağın oy hakkı mevcut ise bu oy hakkının yeni ortağa geçeceği ve bu şekilde ortak olan kişilerin genel kurul toplantılarına katılabilmeleri için, üç ay beklemlerine gerek olmayacağı düşünülmektedir.

Uygulamada özellikle, Kooperatif genel kurullarının hemen öncesinde, birden çok

hisse devri talebinin (Genel kurullarda oylama nisabını değiştirebilecek sayıda) yönetim kurulu tarafından keyfi olarak veya mevzuata ilişkin bilgi yetersizliği nedeniyle kabul edilmemesi (1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesine istinaden Üç ay evvel ortak olmayan ortağın genel kurula katılma hakkına sahip olduğu ileri sürülerek) halinde, devir talebinde bulunanların Kooperatif aleyhine ortaklıklarının tespiti adına dava açarak yargının iş yükünü artırdıkları bilinmelidir.

Uygulamadaki bu sıkıntıların çözümü adına; hisse devir yoluyla Kooperatif ortağı olunması halinde genel kurul toplantılarına katılma ve oy kullanma hususunda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda tereddütlere yer verilmeyecek şekilde yeni bir düzenlemenin yapılması, hisse devir talepleri karşısında, keyfi uygulamalar nedeniyle Kooperatif Yöneticilerine verilecek olan cezanın caydırıcı olması gerekmektedir.

Kooperatif Yöneticilerinin 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda 14. Maddesi hükmüne aykırı olarak hisse devir taleplerini kabul edilmemeleri halinde, 1163 sayılı Kanunun 62/3 fıkrası hükmüne istinaden (Kooperatif yönetim kurulu üyeleri ile memurları kamu görevlisi gibi cezalandırılır.)

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 257. Maddesinde düzenlenen **“Görevi Kötüye Kullanma”** suçuyla itham edilebileceklerdir.

Kooperatif Yöneticilerinin anılan suçtan hüküm giymiş olmaları, Kooperatiflerde yeniden Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapmalarına engel teşkil etmemektedir.

Zira 1163 sayılı Kanunun **“Üyelik şartları ve ücret” başlıklı 56. Maddesinin 1/3 fıkrasında, “Görevi Kötüye Kullanma”** suçu, Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmeyi engelleyen suçlar arasında sayılmamış bunun yerine Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatif iş ve işlemleri sırasında işlemeleri mümkün olmayan ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 155. Maddesinde düzenlenen **“Güveni Kötüye Kullanma”** suçu Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmeyi engelleyen suçlar arasında sayılmıştır.

Görevi Kötüye Kullanma suçu, yönetim kurulu

üyeleri seçilmenin önünde bir engel teşkil etmediğinden Kooperatif yöneticileri bu suçun işlenmemesi konusunda gerekli hassasiyeti göstermeyerek çoğu zaman keyfi hareket etmektedirler.

Bu bakımdan 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 56. Maddesinin 1/3 fıkrasında gerekli düzenlemeler yapılarak, Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmeyi engelleyen suçlar arasında, **“Görevi Kötüye Kullanma”** suçunun açıkça yazılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca bu konuda Yargının iş yükünü azaltılması adına hisse devir taleplerine ilişkin uyuşmazlıklarda yönetim kurulu kararlarına karşı bir denetim mekanizmasının getirilerek Kooperatif Organları içerisinde itiraz merciinin belirlenmesinin (genel kurul gibi) yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- *1163 sayılı Kooperatif Kanunu ve gerekçesi.
- *Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Kooperatif örnek ansözleşmeleri.
- *Yargıtay 11. HD. 01/05/2006, 4934/4935 sayılı kararı
- *Yargıtay 14. HD. 19/2/2008, 390/1944 sayılı kararı.
- *Yargıtay 11. HD. 26/05/2006 tarih ve Esas:2005/ 4601, Karar:2006/6270 sayılı kararı.
- *4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunun.
- *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.
- *5728 Sayılı Temel Ceza Kanunlarına uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Dair Kanun.
- *Üstün, Y. ve Aydın, M. (2014), “Kooperatifler Hukuku”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (T.İş Bankası A.Ş. Vakfı)/ Ankara.

BÜYÜK SÜRGÜN – KAFKASYA VE AHISKA TÜRKLERİ

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU*

Son birkaç yıldır TRT, tarihimizden kaynaklanan konuları ele alıyor ve önemli dizileri ekrana getiriyor.

Yıllarca devam eden, uzun diziler yerine, birkaç bölümlük kısa diziler, çekilerek, özellikle yakın tarihimizdeki önemli olaylar, halkın gözlerinin önüne seriliyor.

Kırım Tatar Türkleri'nin, ikinci dünya savaşı sonrasında yaşadıkları hazin olaylardan sonra, dört bölümlük, iki dizi gösterime girdi.

Bunlardan birincisi, ikinci dünya savaşından sonra, evlerinden, köylerinden kopararak, orta asya içlerine sürgün edilen Ahıska Türklerini konu almıştı.

Ardından, Çanakkale- Seddülbahir savaşı, gerçekten başarılı bir yapım olarak TRT-1 televizyonu ekranında gündeme geldi.

Ben burada, Ahıska Türklerinden söz edeceğim. Zira TRT yapımı olan diziyi seyrettikten sonra, bu yazıyı kaleme alarak, olayı yeterince bilmeyen okurlarımıza, bazı bilgiler sunmak istedim.

İkinci Dünya Savaşı, Almanlar'ın yenilmeleriyle birlikte sona erdi.

Ruslar, galip gelen müttefik kuvvetlerin başında geliyordu.

Zira Rus ordusu, Moskova kapılarına dayanan Alman kuvvetlerini durdurup,

*Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı kurucu üyesi
Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Genel Başkanı.

mağlup edemeselerdi, çok başka bir dünya yaratılacaktı.

Almanlar yenilmişti ama, Stalin adıyla, faşist, terörist bir katil, SSCB içerisindeki Türk ve Müslümanlara kan kusturmaya başlamıştı. Orta Asya, Azerbaycan, Kafkasya coğrafyalarındaki çok sayıda milliyetçi Müslüman Türk, Stalin komünizminin faşizan yöntemleriyle, katledildiler.

31 Temmuz 1944 tarihinde, SSCB Devlet Savunma Komitesi, Stalin'in emriyle bir karar aldı ve bu karar birkaç ay sonra uygulandı.

Bu karara göre, Gürcüstan'ın sınır şeridi üzerinde bulunan Ahıska, Adıgün, Ahılkelek, Aspinza, Bogdanovka yerleşim birimleriyle, Acaristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden, kökeni Türk, Kürt ve Hemşin olan 16700 hanede yaşayan 86000 kişiyi, bir gece içinde, yük vagonlarına doldurup, Orta Asya içlerine sürgüne gönderildi.

Çok sayıda insan havasız vagonlar içerisinde aç susuz perişan oldular ve pek çok kişi, bu yolculuk sırasında hayata veda ettiler.

TRT'nin "**Büyük Sürgün-Kafkasya**" adlı dizisinde işte bu sürgün olayı anlatılırken, Ahıska Türkleri'nde efsane haline gelmiş olan, Cemil – Nino aşkı da canlandırıldı.

Stalin'in Sovyetler Birliği'nde uyguladığı sistem, o ülkedeki insanları o hale getirmişti ki, özellikle Türk kökenli olanlar, "**Ben Türk'üm**" diyemiyor; coğrafi bakımdan, yaşadıkları bölgeyi, ön plana alarak, meselâ "**Azeri'yim, Özbek'im, Tatar'ım**" vb. demek suretiyle,

başlarına gelebilecek belâdan kendilerini kurtarabiliyorlardı.

Ancak bu ülkede küçük bir grup vardı ki bunlar, her zaman ve her yerde Türk olduklarını söylemekten çekinmiyorlar, genel nüfus sayımlarında da, Türk olarak kayda geçiyorlardı.

Bunlar Ahıska Türkleri'ydi.

Bu temiz insanlara kimliklerini unutturmak için, Sovyet yönetimi türlü dalavera yapıyordu. Meselâ, bu Türk oğlu Türk olan insanlara, **“Mesket”**, **“Mesketi”** gibi adlar takılmıştı!.

Biraz insafılı olup da, **“Mesketi Türkleri”** diyenler de olmuştu. Ama bir gerçek vardı ki, Ahıska bir Türk bölgesiydi ve burada Türkler yaşıyorlardı.

Ne yazık ki, bölge, Kars anlaşmasıyla Gürcüstan'a bırakılmıştı. Gürcü asıllı Stalin, Türkler'den arındırdığı bölgeyi, Gürcüstan'a teslim etmişti.

Tarih, 17 Eylül 1987. Orta Asya'da, Kazakistan'dayım.

Ahmet Yesevi dergâhına yüz sürmek için, karayolu ile Almatı'dan Türkistan şehrine giderken Cambul şehrinde konaklamış ve geceyi otelde geçirmiştim.

Pırıl pırıl bir Cambul sabahına gözlerimi açmış, pencereyi de aralayarak, tertemiz Türkistan havasını ciğerlerime doldurmuşum.

Pencerenin hemen altında bir Jeep, yanında da bir adam vardı ve o adamın gözleri, benim bulunduğum cama dikilmişti! Kahvaltı için otelin lobisine indiğimde, o adamın gözleriyle beni izlemekte olduğunu görmüş ve KGB ajanı olabileceğini düşünerek aldırış etmemiştim.

Otelin bahçesine çıkıp yürürken, aynı adam tarafından izlendiğimi fark etmişim.

O tarihlerde, SSCB'ne giden yabancılarla konuşmak yasaktı ve o adam da yanıma gelerek benimle konuşmaya cesaret edemiyordu.

Ama o şekilde izlenmek de beni rahatsız etmiş ve aniden arkama dönerek ve biraz da kızgın bir şekilde; **“Bana bir şey mi demek istiyorsun?”** demiştim.

O anda, arkamdaki adamın gözlerini ve bana bakışlarını, yıllar yılı unutamadım.

İki gözünde, iki damla yaş parlıyordu; yıllar süren bir ayrılıktan sonra karşılaşan iki kardeşin, tesadüfen karşılaşmalarındaki heyecan, şaşkınlık ve sevinç görülüyordu...

“Adım Üzeyir İlyasoğlu Niyazov. Ahıska Türkleri'ndenim. Otele bir Türk geldiğini duyunca, sabahın erken saatlerinde sizi görmeye geldim” deyince, bu kez yaş damlaları benim gözlerimde oluşmuştu. Üzeyir'le kucaklaşmış ve yürüyerek, jeepin yanına gitmiştik.

Aracın torpido gözünden çıkarıp gösterdiği müzik kaseti Bedia Akartürk'e aitti. **“Ben bu kaseti aylardır dinlerim”** diyen Üzeyir, bir fabrikada şoför olarak çalışıyordu.

Çeşitli enstrümanlar çalıyor, düğünlerde bazı arkadaşlarıyla birlikte çalıp çıkıyorlardı...

Bir ara gözlerini gözlerime dikerek buna şu soruyu yöneltmişti: **“Bizi buraya neden sürdüler?...”** Kuşkusuz ona bunun nedenini anlatmışlardı ama, ikinci üçüncü kuşak Ahıskalılar bu gerçeğe bir türlü akıl erdiremiyorlardı.

Çünkü ikinci dünya savaşına Türkiye girmemişti; yani Türkler'le Ruslar arasında bir savaş cereyan etmemiştir.

Öyleyse Sovyet vatandaşı olan Ahıska Türkleri neden sürgüne gönderilmişti?...

Nedeni o idi ki; Ruslar ya da Sovyet yönetimi Türkler'den korkuyorlardı!...

Üzeyir beni o akşam evine, yemeğe davet etmişti. Başının derde girebileceğini de bilerek, beni alıp evine götürecekti, ailesi ve yakınlarıyla tanıştıracaktı.

Ama ben aynı gün, Çimkent ve Timurlenk kentlerini geçerek Türkistan şehrine gidecekti;

hayalimdeki Ahmet Yesevi dergâhına yüz sürecektim...

Üzeyir benim, tanıyıp, tanıştığım, konuştuğum ilk Ahıska Türkü idi...Ama Orta Asya'nın her yerinde Ahıskalı soydaşlarım vardı.

Türkistan şehrinde geçirdiğim unutulmaz günlerden birinde, Pazar yerine gitmişim.

Burada daha çok kadınların satış yaptıkları bölümde dolaşırken, benim Türkiye'den gelmiş olduğumu öğrenen yaşlıca bir kadın, sevinç çığlığı atarak boynuma sarılmış, yanaklarımdan öpmüş, öpmüş, öpmüştü...

Kadının gözlerinden sevinç yaşları akıyor, yıllarca görmediği bir öz kardeşine kavuşmuşçasına, işinin başından ayrılıp, benimle meşgul oluyordu. Bu kadın Ahıska Türkü'ydü.

Peynir, yoğurt vb.gibi şeyler satıyordu.

Bana ne ikram edeceğini bilememenin şaşkınlığı içindeydi.

Yanından ayrılırken; **"Bizi unutmayın...Yurda dönmek istiyoruz...Türkiye'de herkese selam götürün..."** diyordu.

Bir dönem, yıllarca Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine gittim.

Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te, Ahıska Türkleri'nin ilan edilmemiş lideri konumundaki Server İspahi ile tanışmış, dost olmuşum.

Server sonraki yıllarda, T.C. resmi makamlarının davetiyle Türkiye'ye gelmiş, Ankara'da beni aramıştı...

Konakladığı Polis Evi'ndeki ziyaretimde bana, Devletimizin, artık Ahıska Türkleri'yle ilgilendiğini ve gelecekte umutlu olduklarını söylemişti.

Server, 1950 yılında, Taşkent'in Sredneçiriksiy Rayonunun Üçkoz Tiimesh köyünde dünyaya gelmişti.

Ahıska'dan sürgün edilen babası bu köye yerleşmişti.

Köyde 2000 Ahıskalı vardı ama, Özbekler'in, Rus tahrikiyle Ahıska Türklerine soykırım uygulamaları ile birçok Ahıskalı başka yere göç etmişlerdi...Özbekistan'ı yönetenleri yıllardır gönlümde ve yüreğimde mahkûm etmişimdir.

Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, Özbekler'in Fergane'da yaptıkları katliamdır.

Bu katliamda Özbek güruhu, Ahıska Türkleri'ni resmen katletmişlerdir!... Bilmem bir gün bunun hesabı görülecek midir?...

Özbekistan'ı yönetenlere ikinci kızgınlığım ise, Karakalpakistan meselesidir.

Bilindiği gibi, Karakalpaklar, Oğuz Türkleri'dir.

Karakalpakistan başkentinin adı **"Nukus"**, yani **"Dokuz Oğuz"** demektir. **"Nu" dokuz, "kuz"** ise Oğuz sözcüklerini içerir... Özbekistan SSCB'nden ayrılıp bağımsız bir ülke olarak, dünya coğrafyasında yer almış olmasına, elbette çok sevindik; ne var ki, bağımsız Özbekistan, Karakalpakistan'a bağımsızlık hakkını vermemiştir!... Ama bir gün, bu Türk yurdunun da bağımsız bir devlet olacağına kuşku yoktur.

Şimdilik, özerk bir cumhuriyet konumunu sürdürmektedir...

Fergana vadisinde Ahıska Türkleri'nin katline göz yuman ve saf kan Türlerin yaşadıkları Karakalpakistan'a bağımsızlık hakkını vermeyen kişi, maalesef bugün, hâlâ Özbekistan'ın cumhurbaşkanıdır!...

Server bir gün beni doğduğu köye götürdü. Ailesinden başka, yakın akrabaları ve komşularının da toplandıkları baba evine gittik.

Evde büyük bir yer sofrası kurulmuştu.

Yemek yerken, sofradaki aksakallardan şu bilgileri edindim:

"Bizi ihanetle suçladılar. Haksız yere evimizden, yurdumuzdan ettiler.

Halbuki, 2. Dünya Savaşında Ahıska Türkleri 40 bin askerle Rus ordusu saflarında savaşa katıldılar.

Bu savaşta 26 bin yiğidimiz hayatını kaybetti. 8 Türk, kahraman ilan edildi ve bunlara törenlerle madalya takıldı....

Biri kadın 3 Ahıska Türkü, 'Sosyalist Emek Kahramanı' ilan edildi."

Ahıskalı dostum Server İspahi üniversitede öğretim görevlisi idi. Aydın bir insan olarak, üzerine düşen görevi yapıyordu.

Onun gibi bir başka Ahıskalı aydın olan Yusuf Serverov da, etrafında toplanan Ahıska Türkleri ile birlikte, Moskova'da, Kremlin meydanında miting üzerine miting yapıyorlardı.

Amaçları anavatanları olan Gürcüstan topraklarına yerleşmekti.

Ama Gürcüstan bunu istemiyordu. Azerbaycan'a giderek oradan yürüyerek Gürcüstan'a geçmeyi düşünüyorlardı.

Nitekim çok sayıda Ahıskalı, yıllarca Azerbaycan Türkleri'nin konduğu olarak Bakü ve çevresinde yaşamışlardır.

Bugün Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ilişkiler son derece olumludur.

O kadar ki, artık bir T.C. vatandaşının

Gürcüstan'a giderken yanında pasaport taşımasına gerek yoktur.

Öyleyse bir Ahıska Türkü, Gürcüstan'a dönmek isterse, Gürcüstan yönetimi bunu sevinçle karşılaması gerekmektedir.

Ahıska Türkleri'nden Türkiye'ye gelip yerleşenler de vardır, Bunlar arasında maddi durumu çok iyi olanlar bulunmaktadır. Zira Ahıskalılar çok çalışkan insanlardır.

Onlar Orta Asya'nın neresinde olurlarsa olsun, yaşadıkları her yerde de çalışıp kazanmışlar ve iyi yaşamışlardır.

Türkiye'ye son olarak Ukrayna'da yaşayan Ahıska Türkleri getirilip, Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleştirildiler.

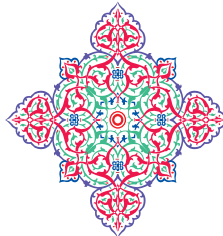
Bunlar için TOKİ 300 kişinin namaz kılabilceği bir cami de inşaa etti.

Öyle sanıyorum ki, maddi veya manevi sıkıntıda olan bir Ahıska Türkü kalmamıştır.

Çünkü dünyadaki son gelişmelerden sonra, onlar üzerinde büyük bir baskı yoktur.

Bu şahsen beni son derece mutlu etmektedir.

Bu güzel insanlar nihayet anavatanlarına gelebilme şansını elde etmişler; T.C. devleti ve milleti onları bağına basmıştır.

YETİŞKİNLİK VE ORTA YAŞ DÖNEMİ

Tolga İLETMİŞ - Fatma ARPACI***

Giriş

İnsanın yaşam döngüsü, genel olarak doğum öncesi dönem, bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemi gibi çeşitli evrelerden oluşmaktadır.

İşte yetişkinlik, ergenlik döneminden sonra gelen ve hayatının sonuna kadar devam eden dönemin genel adıdır.

Pek çok toplumda yetişkinlik; zorunlu öğrenim yaşını bitirmiş olma, tam zamanlı bir işte çalışma, evli olma karar verici olma, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme gibi toplumsal rollerle ifade edilmektedir (Onur, 2006: 55).

Yetişkini; **“fiziksel ve zihinsel gelişimini tamamlamış, psikolojik ve ruhi olgunluğa erişmiş, kişiliğini tamamlamış, uygun davranışlarda bulunabilen, başkasına bağımlı olmayan ve toplumsal sorumlulukları üstlenebilen bir kişi”** olarak tanımlamak mümkündür. Yetişkin kavramı, eski Türkçe’de **“kalil”** sözcüğü ile ele alınmaktadır. Kalil sözcüğünün anlamı **“erişkin”**dir.

Türk Dil Kurumu sözlüklerinde erişkin sözcüğü, **“beden gelişimini tamamlamış olan kişi”**, **“evlenme çağına gelmiş olan kişi”** ve **“olgun, gelişmiş, büyümesi sona ermiş kimse”** olarak tanımlanmaktadır.

Psikolojide yetişkin kavramının kökeni, Latince **“adultus”** sözcüğünden gelir.

Yetişkin sözcüğünün İngilizce karşılığı **“adult”**tır. Yetişkin kavramının İngilizce

* Bi,İ. Uzm. Öğr., Milli Eğitim Bakanlığı, tolga.iletmis@gmail.com

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Aile Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı, arpacif@gazi.edu.tr

sözlük anlamı, sıfat olarak **“büyüme”** ve **“olgunlaşmaktır”**. Kavram, İngilizcede isim olarak **“tamamen büyümüş erkek ve kadın”** ve **“olgun insan”** anlamlarına gelmektedir.

Bu tanımlara bakıldığında, yetişkin kavramının içerisinde hem büyümenin hem de olgunlaşmanın yer aldığı görülür.

Bu tanımlamalara bağlı olarak, yetişkin kişi denildiğinde, akla **“büyümüş kişi”** gelir.

Oysaki gelişim psikolojisinde büyüme terimi, vücudun boy, kilo ve hacim olarak artması anlamında kullanılmaktadır.

Yetişkin olmak anlamında büyüme, sadece fiziksel büyümeleri içermez.

Bu nedenle, yetişkinlik kavramı bağlamında büyüme, hem fizyolojik açıdan hem de psikolojik anlamda olgunlaşma demektir (Eryılmaz, 2015:52).

Yetişkin insanları kendi içinde yaşlarına göre sınıflandırmak veya alt sınırlara ayırmak mümkündür.

Dünya Sağlık Örgütü, 1963 yılında yaşlanmayı kronolojik olarak ele almış ve yetişkinliği 45-59 grubunda orta yaş yaş olarak kabul etmiştir (Güler ve Çobanoğlu, 1994):

Orta Yaş Dönemi

Gelişim hayatın, başlangıcından ölüme dek süre gelen nitelik ve niceliklerle ilgili değişikliklerdir.

Söz konusu değişiklikler fizyolojik ve psikolojik boyuttaki süreçlerin tümünü kapsamaktadır (Aydın, 2010: 23).

Bu gelişim dönemlerinden birisi de **“orta yaş”** dönemidir.

Orta yaşlı yetişkinler gelişimin tepe noktasına ulaşmış kişilerdir.

Ancak, gelişimde orta yılların ne zaman başladığını saptamak çok zordur, çünkü bunu saptamayı sağlayacak özel biyolojik değişimler yoktur; bu nedenle genellikle toplumsal ölçütlerin kullanılması yeğlenmektedir.

İnsanların kişisel, toplumsal ve ekonomik yönden en üst düzeye eriştikleri 35 yaşlarından başlayarak birçok görevlerinden emekliye ayrıldıkları 65 yaşına kadar olan dönemi gelişimde **“orta yıllar”** olarak kabul edilebilir.

Aslında bu da orta yıllar için yapay bir sınırlamadır.

Her şeyden önce, kronolojik yaşın yaşam dönemlerini saptamakta iyi bir ölçüt olmadığını bilmektedir. 45 yaşında duygularını bir genç kadar taze tutan insanlar vardır, 40 yaşında bir başkası ise hem kişiliği hem ekonomik durumu yönünden bir ergen kadar bunalımlı olabilir.

Şu halde, hem toplumsal saat, hem de bireylerin çeşitliliği yaş sınırlarının belirsizliğini arttıran nedenlerdir (Onur, 2006: 203).

Yukarıda da görüldüğü gibi orta yaşın ne zaman başlayıp ne zaman bittiği konusunda gelişim psikologları arasında tam bir fikir birliği yoktur.

Orta yaşı belirlemede, kronolojik yaş tek başına yeterli görülmemektedir.

Orta yaş tanımı konusunda Robert J. Havinhurst orta yaş, 30-35 yaşlar arası olarak ifade ederken; Daniel Levinson 40-60 yaşlar arası olarak kabul etmektedir.

Bununla beraber çoğu psikologlar, 30-55 yaş grubunu orta yaş dönemi olarak ele alır (Köylü, 1998: 187).

Bu dönemin aynı zamanda **“orta yaş krizi”**nin yaşandığı dönem olduğuna ilişkin yaygın bir görüş de vardır.

Bu dönemde kişiler erken yetişkinliklerinde kendileri için belirledikleri hedeflere ulaşamadıkları ya da önemli bir başarı kazanmadıklarını düşünmeye başlarlar.

Çeşitli uzun dönemli araştırmalar, 40'lı yaşların başındaki erkeklerin cinsel ilişkiler, aile rolleri ve çalışma yaşamında geçerli olan değerler üzerinde yoğunlaşan duygusal bir karmaşa dönemi yaşadıklarını ortaya koymuşlardır (Levinson vd., 1978; Vaillant, 1977; Akt: Atkinson vd., 2010: 111).

Orta yaş dönemine geçiş, ikinci ergenliği andıran bir başkaldırı dönemidir.

Bu dönemde, yaşam, hedefler yeniden değerlendirilir ve **“Ben kimim?”** ve **“Ne olacağım?”** gibi sorular yeniden önem kazanmaktadır (Atkinson vd., 2010: 111).

Orta Yaş Döneminin Genel Özellikleri

Bireysel açıdan orta yıllar gelişiminde inişe geçişin belirtilerini taşıyan yıllardır.

Derinin kırılmaya, saçların aklaşmaya, cinsel gücün azalmaya başladığı, iç organların çalışmasında aksamanın görüldüğü, damar sertliği ve buna bağlı yüksel tansiyon ve kalp hastalıklarının kişiyi her an alt edebildiği, kilo almanın süreklilik kazandığı bir dönem söz konusudur.

Ergenlikteki ileriye doğru fiziksel ve cinsel değişimlerin yerini burada gerileyen fiziksel ve cinsel değişimler alır.

Bireysel güçlerin inişe geçtiği bu dönem, aynı zamanda yaşama bir **“yeniden değerlendirme”** açısından bakma gereksiniminin duyulduğu dönemdir.

İşte ve meslekte en yüksek noktaya çıkmış olmasına karşın, birey bundan böyle yaşamını aynı biçimde sürdürüp sürdüremeyeceğini sorma noktasındadır.

Ancak bu dönem **“bunalım dönem”** olarak görmekte doğru değildir (Onur, 2006: 90).

Orta yaşın genellikle bir geçiş dönemi olduğu doğrudur.

İnsanlar, yaşamlarının orta dönemine yaklaştıkça, yaşam süresine ilişkin görüşleri değişime uğramaktadır.

Bunlar genç insanların yaptıkları, bakmak yerine, yaşamak için önlerinde kaç yıl olduğunu sorgularlar.

Ana babalarının yaşlandığına ya da öldüğünü gördükçe, kendi ölümlerinin kaçınılmazlığını anlamaya başlarlar.

Bu noktada pek çok insan, geriye kalan yıllarda kendileri için neyin önemli olduğunu belirleyerek, kendi yaşamlarını önceliklerine uygun biçimde yeniden düzenlerler.

Yıllarca başarılı bir iş kurmaya çalışan bir adıma yeniden öğrenim görmek için işini bırakabilir.

Çocuklarını büyütmiş bir kadın yeni bir meslek edinebilir ya da siyasete atılabilir.

Bir karı koca küçük bir çiftlik satın alarak kentteki işlerini terk edebilir.

Bazı insanlar bu türden yeniden değerlendirme ve değişimi bir orta yaş krizi için yeterli bulsa da, çoğu bunu bir gözdağı olarak değil bir atılım olarak algılamaktadır (Atkinson vd., 2010: 111-112).

Orta yaş, bireyin artık eskisi gibi olmadığını anlamaya başladığı kritik bir dönüm noktasıdır.

Hareketsel yeteneklerde azalma durumları, görme ve işitme bozuklukları, cinsel isteğin azalması, ileriki zamanlarda tehlikeli olabilecek hastalıkların ortaya çıkması bu dönemin fiziksel özelliklerindedir.

Ruhsal açıdan birey, daha önceki yaşamında yaptıklarıyla hesaplaşma, gençliğindeki idealleriyle geldiği nokta arasındaki farklılıkları araştırma gibi durumları yaşar.

Bu hesaplaşmanın sonucu tatminkâr bir şekilde sonuçlanmayabilir (Armaner, 1973: 131).

Orta yaş döneminin fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal özellikleri aşağıda şekilde özetlenebilir.

Orta Yaş Döneminin Fiziksel Özellikleri

Biyolojik değişiklikleri, yetişkinlerin fiziksel gelişimini etkileyen faktörlerin başında sayabilir.

İnsanın vücut organları arasındaki oran, dokular ve hormonlardaki değişiklikler, duyu organlarında başlayan gerilemeler gözlemlenen fizyolojik özellikler arasında yer alabilir (Kurt, 2000: 90).

Bu dönemde fiziksel değişiklikler en basitten en karmaşığa kadar değişir. Bu dönemde görme ve işitme konusunda önemli değişimler meydana gelir.

Görme gücünün 18 yaş civarında doruk noktasına ulaştığı, 40 yaşına kadar olan zaman dilimi içinde tedrici olarak gerilediği, 40 yaşından 55 yaşına kadar olan dönemde belirgin bir şekilde düştüğü, bu durumun daha sonraki yaşlarda da devam ettiği fakat görme gücündeki bu düşüşün 40-50 yaşları arasında olduğu kadar hızlı ve keskin olmadığı ifade edilmiştir.

İşitme fonksiyonunun 14 yaşlarında doruk noktasına ulaştığı, daha sonra 65 yaşına kadar tedrici fakat sürekli bir düşüş gösterdiği ifade edilmiştir (Uysal, 2006: 216).

Burada önemli husus, her ne kadar 40 yaşından sonra görme ve işitme konusunda bir düşüş olsa da, bu düşüşün ne öğrenme kabiliyetine ne de öğrenme sürecine olumsuz bir etki yapmadığıdır (Köylü, 1998: 187).

Tat duyusundaki azalma özellikle 50 yaşından sonra belirginleşir.

Önce yanaklardaki, sonra dil kökündeki tat duyusu alıcıları azalmaya başlar.

Tatlılara karşı duyarlılık yaşlılıkta genç yetişkinliğe oranla üç kez daha azdır. 40 yaşından sonra koku duyarlılığı da önemli

ölçüde azalmaktadır. 60 yaşındaki kişinin kokuları ayırt etme yeteneği 20 yaşındakinden % 50 daha azdır.

Acı duyarlılığı ise yaklaşık 45 yaşlarında artmakta ve artışını 60 yaşın ötesine kadar sürdürmektedir (Onur, 2006: 91). 30'lu ve 40'lı yaşlarımızda genellikle daha az hareketli olduğumuz için kilo problemi ile karşılaşmaktadır.

40'lı yaşların sonlarına doğru kalp atışı, akciğer kapasitesi, kas gücü, böbrek işlevleri ve görüş gibi çeşitli fizyolojik tepkilerde düşüş görülmektedir (Plotnik, 2009: 36). Yaşın ilerlemesiyle iç salgı bezlerinin etkinliği azalır, hücreler daha çabuk yıpranarak daha geç yenilenir. Ayrıca yaralar da daha geç iyileşir (Kurt, 2000: 90).

Bazı kronik hastalıklar orta yetişkinlik yıllarında ortaya çıkmaya başlar. 50-60 yaşları arasında -özellikle erkeklerde- şeker hastalığı son derece artar, 40 yaşlarından hemen sonra mafsal iltihabı daha sık görülmeye başlar.

Kalp ve dolaşım sistemiyle ilgili dolaşım sorunları da orta yaşlarda artar.

Damar sertliği atardamar duvarlarında kolesterol gibi maddelerin birikmesiyle ortaya çıkar.

Büyük olasılıkla çocukluk gibi erken dönemlerde başlayan bu süreç yetişkinlik boyunca sürer ve atardamar duvarlarının esnekliğini giderek sınırlar.

Damar duvarında biriken maddeler sert plakalara dönüşebilir ve hatta damarın yırtılmasına yol açabilir.

Genellikle iç çeperi bozulmuş olan damarlarda kan pıhtıları toplanır (tromboz) ve tıkanmalara neden olabilir; bu durum kol ve bacaklarda olursa gangrenle, beyinde olursa felçle sonuçlanabilir.

Genç yetişkinlikle orta yaşlar arasında kalp atardamarlarının (koroner arterleri) yaklaşık %25'i bu nedenle görevini iyi yapamaz ve koroner kalp hastalıkları ortaya çıkar.

Bu hastalıklar bazen sigaraya, kolesterol düzeyine, yüksek kan basıncına ve kişilik özelliklerine de bağlı olabilir.

Yüksek tansiyon (yüksek kan basıncı) Birleşik Devletler'de her yıl yaklaşık altmış bin erkek ve kadının ölümünde doğrudan etkili olmaktadır, bu insanların çoğu kırk yaşlarındadır.

Yüksek tansiyon fiziksel ve duygusal etkenlerin etkileşimine bağlı bir hastalıktır.

Atardamar duvarlarında madde birikimi fiziksel bir etkendir, bireyin streslere tepki göstermesi de duygusal bir etkendir.

Sürekli gerginlik ve stres bazen kan basıncı düzeyinin artmasına neden olabilir.

Kan basıncı düzeyinin yaşla artması yönünde bir eğilim de vardır.

Bazı kişiler stresle başa çıkmada gençlik yıllarında sağlıklı teknikler geliştirirler, bu özellik onlara yetişkinlikte de yardımcı olur (Onur, 2006: 91-92).

Kişiler orta yaşa geldiklerinde dış görünüşlerinde de bir takım değişiklikler meydana gelmektedir.

Orta yaşlı birey, aynaya baktığında, deride küçük buruşukların olduğunu, derinin vücudu etkin bir şekilde sarmadığını, saçların zayıflamaya, beyazlaşmaya, hatta dökülmeye başladığını görür.

Kendisindeki bu değişimleri fark eden bireyde bir tedirginlik meydana gelir ve geriye dönüp bakar. İnsan geriye dönüp bakarken eski gücünü ve erkeli yapısını kaybetmenin burukluğunu yaşar (Kayıklık, 2003: 42).

Orta Yaş Döneminin Bilişsel Özellikleri

Orta yaş dönemi ile ilgili olarak tartışılan konulardan biri de zekânın durumudur. Literatürde, orta yaş döneminde bilişsel gelişim ile ilgili farklı görüşler ve araştırmalar bulunmaktadır.

Bu araştırmalardan bazılarında bilişsel gelişiminin yirmili yaşlarda zirveye ulaştığını ve otuzlu yaşlarla birlikte bilişsel sũreçlerde azalma olduğunu öne sũrerken, diğerleri bilişsel sũreçlerin atmışlı yaşlara kadar geliştiğini, bazı bilişsel yeterliliklerin yaşlılığın sonuna kadar devam ettiğini ne sũrmũřtũr (İlhan, 2013: 263).

Yetişkinlerin zihinsel yetenekleri üzerinde Schaie (1980) tarafından yapılan araştırmada; orta yaş döneminde gençlik dneimine kıyasla problem zmede bir yavaşlama olduğu, ancak yaşantılarının birikiminden doğan tecrũbenin verdiği avantajdan dolayı zihinsel kapasitenin anlamlı bir kayba uğramadığı ortaya çıkmıştır (Cũcelođlu, 1991: 365).

Zekanın ve bilişsel yeteneklerin yetişkinlik boyunca değişmez kaldığı gerçeği daha önce belirtilmişti.

Aslında, akıl yũrũtme ve sözel beceriler yetişkinlikte gelişebilmektedir.

Orta yaşlı bireylerin dũřũnme yetenekleri bũyũk olasılıkla genç yetişkinliktekenden daha iyi olmaktadır.

Ayrıca, yaratıcılık da orta yetişkinlik yıllarında belirgin biraz alma göstermemektedir.

Yaratıcı kişilerin toplam rũnlerinin incelenmesi, bu insanların başarının doruğuna orta yaşlarda, bazen de ileri yetişkinlikte ulaştıklarını göstermektedir.

Bilim adamları için yaklaşık 40-60 yaşları arası bilimsel üretim olduğu sũrekli bir akış gösterdiği dönemdir, göreli bir azalma ancak 60-70 yaşları arasında ortaya çıkmaktadır.

Bilim adamları için 20-29 yaşları arasının en az rũn verdikleri dönem olduğu da belirtilmektedir.

Sadece sanatçıların 60-70 yaşları arasında 20-29 yaşları arasındakinden daha az rũn verdikleri bulunmuştur.

İnsan bilimlerinde yaratıcılık yaklaşık 30-70 yaşları arasında sũrekli gelişme göstermektedir.

Orta yaşlarda doruk noktasına ulaşan yaratıcı kişiler bazı yaratıcı etkinliklerini ileri yetişkinlik yıllarına kadar sũrdũrebilirler.

ũnkũ doruk noktasına ulaşmak bundan sonra bũtũn işlerin duracağı anlamına gelmez.

Ayrıca, azalma yada dũřũř mutlaka yeteneklerde değişme olduğunu da göstermez.

Kimmel'e göre, dũřme belki de zihinsel değişimlerden çok bilişsel olmayan etkenlerin sonucudur.

Nitekim, bilim adamları -bũyũk yaratıcı çalışmanın ardından- birtakım sorumluluklar üstlenerek (yöneticilik, vb.) yaratıcı üretime daha az zaman ve enerji ayırmak durumunda kalmaktadırlar (Onur, 2006: 92).

Yetişkinler, tecrũbelerinin de sonucu olarak, problemleri derinliğine dũřũnmede gençlerden daha yeterlidirler.

Devey'in deyimiyle, ***“Yetişkin zihin; gözlem, fikirleri geliştirme, her özel durumda gerekli deneye dayalı lme ve yargılama seviyelerini en iyi kavrayan ve geçmişte yapılan hatalardan gelecekteki dũřũnme için en çok faydalanan zihindir. nemli olan zihin problemlerine karşı duyarlı, girişim ve zũm metotlarında becerikli olmasıdır”*** (Kurt, 2000: 105).

Orta Yaş Döneminin Psikolojik zellikleri

Orta yetişkinlikte hissedilmeye başlanan yaşlılık ile ilişkili biyolojik değişiklikler nedeniyle kişiler, gençlik ve ilk yetişkinlik dönemlerine zlem duymaya başlarlar.

Birey, 18-35 yaş dönemlerinde ileriye yönelik bir bakış açısına sahiptir.

Aşk, evlilik, yuva kurma gibi ileriye dnũk yatırımlar kişinin zihnini meşgul eder.

36-50 yaş aralığında ise kişinin zihni hem ileriye hem de geriye yönelmiştir. 51-65 yaşlarında zihin geçmiştedir.

65 yaşından sonra ise geçmişe ait anılar ve düşünceler ile yaşanılır (Köylü, 2004: 67-68). Ancak kişinin bedensel güç ve kuvvetinin azalması, hayattan beklentilerinin gençlik yıllarındaki kadar kendisini heyecanlandırmaması ve geleceğe dair motivasyonunun azalması ve zamanın sonlu olduğunu anlaması ile birlikte orta yaşlı kişi geçmişe, hale ve geleceğe aynı ölçüde bakmaktadır.

Artık kişi, hayatını geçen yıllarla değil geriye kalan zaman ile ölçmektedir.

Hayatın, kaçınılmaz olarak ölümlerle son bulacağı duygusu, kişiyi biran durup, varlığının manası üzerinde düşünmeye zorlamaktadır.

Gould (1972), 35-43 yaş grubunu oluşturan kişiler arasında, zamanın kısaldığına ilişkin olarak, gittikçe artan bir duyarlılık ve karamsarlığa dönüşen ruh hali üzerinde, bizzat hayatın, değerlerin ve benliğin sorgulandığını, aynı zamanda başarılı olmuş bile olsa da sürekli bir içe yönelmenin yaygın olduğunu tespit etmiştir (Yaparel, 1987: 21).

Orta yaş dönemini bir bunalım ve kaos dönemi görenlerin yanında bu dönemin verimli bir çağ olduğunu belirtenler de vardır.

Bu dönemin olumlu olarak görülmesinin nedeni, kişinin önceden yapmış olduğu hatalarının farkına varması; kişinin hayatına yön verecek yeni durumları araştırmasına ve sorgulamasına imkân sağlamasıdır.

Kişi, bu dönemde kendisini güçlü ve zayıf yönleriyle kabullenmiştir (Uysal, 2006: 219).

Orta Yaş Döneminin Sosyal Özellikleri

Orta yaş dönemi, bireyin toplum üzerindeki etkisinin en yüksek seviyede olduğu dönemdir.

Aynı şekilde toplumun da onlardan beklentisi en üst seviyededir.

Aile içi ilişkiler de bu dönemde ön plandadır.

Aile üyelerinden birisinin görevini yapmaması

ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilir (Uysal, 2006: 220). Orta yaş döneminin de bir başka özelliği, sosyal çevre oluşturmaktır.

Bu çevre, arkadaş grupları, karşılıklı ziyaretler, dini, siyasi, toplumsal ve gönüllü kuruluşlara katılma biçimindedir.

Böylece yetişkin, pek çok roller kazanmaktadır.

Yetişkinin kişiliğe bağlı olarak çevre ile ilişkileri farklılık gösterebilir.

Kimileri yakın çevre ile ilişkilerini sürdürür.

Kimileri sadece yakın çevreleri ile ilgilenirler, kimileri de toplumsal ilişkiyi reddederler (Tezcan, 1993: 54).

Kırkı yaşlarında insanlar genellikle mesleklerinin en yüksek noktasında yer alırlar.

Önceki yıllarını ev sorumluluklarına ayıran kadınlar, çocukları ergenliğe ulaştıkça ve bu dönemi geride bıraktıkça, mesleklerine ya da başka etkinliklere yönelirler (Atkinson vd., 2010: 111). **“Bu çağda genellikle kişiler evlenmiş, çoluk çocuğa karışmışlardır.**

Bu dönemin belirgin amaçları, karı kocanın birlikte çalışarak bir ev satın almaları, çocuklarını üst kademelere kadar okutmak ve evlendirmek isteği, kendi anne babaları sağ ise, onlarla belirli zamanlarda ilgilenmek ve ziyaret etmeler, başlıcalarıdır.

Erkek orta yaşlısı, iş ve ev arasında gidip gelerek emekliliğini doldurmaya çalışır.

Bu arada sinemaya, kahveye gitmek, TV izlemek, maça gitmek, komşu ziyaretleri yapmak, hafta sonları çarşı pazara gidip alışveriş yapmak gibi uğraşlar ve boş zaman etkinlikleri ön plana geçer.

Toplumumuzda otuz beş yolun yarısı sayılır. Sonra yavaş yavaş yaşlılığa hazırlanılır.

Kadınlar ise ev işleri ile geniş ölçüde uğraşırlar. Komşu ziyaretleri, günler, TV izlemek, radyo dinleme, çarşı pazara alışverişe gitmek başlıca faaliyetleridir.

Çocuklarını iyi bir kismetle evlendirmek, baş göz etmek, onların yuva kurmalarına çalışma, **ana babanın en büyük isteğidir.**

Onları evlendirdikten sonra, onların sorunları ile ilgilenmek, onlarla yoğun ilişkiler, yaşamlarının büyük bir kısmını doldurur.

Akrabalarla ilişkiler de yoğundur.

Bu çerçevede gerek komşu gerek akrabaların nişan, düğün, nikâh törenlerine katılmak, armağanlar almak en çok görülen yaşam uğraşlarıdır.

Daha sonra torun sahibi olarak Mürvet görmek, mutlu olmak da orta yaşlılığın sonlarına doğru yaşamı renklendiren fırsatlardır” (Tezcan, 1993: 55).

Orta yaş dönemindeki bireylerin aile ilişkilerinde de önemli değişimler meydana gelmektedir.

Genç yetişkinlik döneminde bireylerin tattıkları annelik ve babalık duygusu orta yaş döneminde birçok sorumluluğu da beraberinde getirmektedir.

Bu sorumluluklardan en önemlisi çocukların iyi bir eğitim almasıdır (İlhan, 2013: 255).

Orta yaş döneminde karşılaşılan diğer önemli bir durum da **“boşalan yuva”** olarak tasvir edilebilen, çocukların evi terk etme olayıdır.

Bu dönemde çocuklar yavaş yavaş aş, iş ve eş sahibi olarak evi terk etmeye başlarlar.

Bu durum, orta yaş grubu kişiler için kendilerinin yalnız olduğu ve artık çocuklarının anılarıyla yaşadıkları bir dönemi beraberinde getirir.

Bu durum bazı aileler için bir dinlenme ve geçmişi değerlendirme zamanı olarak algılanırken, bazıları için de uyum problemlerine neden olabilecek psikolojik bir boşluğa sebep olabilmektedir.

Bu durumun sebebi ise bazı ailelerin özellikle de annelerin, zamanının çoğunu çocuklarını yetiştirmeye, onlarla ilgilenmeye ayırmalarıdır (Köylü, 2000: 64).

Sonuç

Bireylerin yetişkin olmaları konusunda çeşitli faktörler etkili olmaktadır.

Bu faktörlerin en önemlisi bireyin içinde bulunduğu çevresi, bir başka deyişle kültürel bağlamıdır.

Aynı kültürde ve hatta alt kültürlerde bile yetişkinliğin başlangıcı farklılıklar gösterebilir.

İkinci olarak da bu konuda bireysel farklılıklar vardır.

Yapılan çeşitli çalışmalara göre, **“evlenme, işe başlama, okulu bitirme, çocuk sahibi olma ve emekliye ayrılma”** gibi özellikler yetişkinliğe geçiş için önemli ölçütler olarak ele alınmıştır.

Tüm bunların yanında yetişkinliğe geçişte bireylerin toplumsallaşma biçimleri etkili olmaktadır (Eryılmaz, 2015:52).

Yetişkinlerin yaşadıkları dönemlere bağlı olarak gerçekleşen ve şekillenen beklentileri vardır.

Ergenlik döneminin sona ermesi ile başlayan yetişkinlik dönemi bireyin oturmuş ve kendi kararlarını alabileceği bir kişilik sahibi olarak toplumla uyum sağlayarak yaşamını gerçekleştirdiği uzun bir dönemdir.

Yetişkinliğin en önemli boyutlarından biri ekonomik bağımsızlık olup, yetişkin olarak bu bağımsızlığın verdiği hareket alanı beraberinde bireyi geleceğe ilişkin beklentiler içerisine girmesine yöneltmektedir.

Bu noktada toplumun mevcut normları ve geçmiş aile bireylerinin yaşam örnekleri yetişkin bireyin önünde örnek teşkil eden unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Ünlü, 2002: 36).

Yaşamın büyük bir kısmını kapsayan yetişkinlik ve orta yaş döneminde gelişim daha çok bireyin kararlarının, yaşam koşullarının hatta şansının bir sonucudur.

Çocukluk ve ergenlikten farklı olarak bu dönemde hemen herkesin yaşamında belli deneyimler, değişimler ve gereksinimler er ya da geç ortaya çıkmasına rağmen, yaşa bağlı önemli gelişimsel özellikler büyük ölçüde yer almaz.

Bu nedenle orta yaş dönemini içine alan orta yetişkinliğin nerede başladığı ve nerede bittiği daha çok sosyal kuralların tanımladığı **“yaşa uygun”** davranışlarda gizlidir (İlhan, 2015:243).

Kaynaklar

Armaner, N. (1973). Psikopatolojide dinî belirtiler. Ankara: Demirbaş.
Atkinson, Rital L.,& diğerleri. (2010). Psikolojiye giriş. 5. Baskı, (Y. Alogan, Çev). Ankara: Arkadaş.
Aydın, B. (2010). Çocuk ve ergen psikolojisi.3. Baskı. Ankara: Nobel.
Cüceloğlu, D. (1991). İnsan ve davranış. İstanbul: Remzi.
Eryılmaz, A. (2015). Bir yaşam dönemi olarak yetişkinlik: Tanımı, ölçütleri ve kuramları Yetişkinlik Ve Yaşlılık Gelişimi Ve Psikolojisi. 3. Baskı, Hasan Bacanlı ve Şerife Işık Terzi (Ed)., İstanbul: Açılım Kitap.
Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1994). Yaşlı ve çevre, çevre sağlığı. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

İlhan, T. (2015). Orta yetişkinlik döneminde psikososyal ve bilişsel gelişim, Yetişkinlik Ve Yaşlılık Gelişimi Ve Psikolojisi. 3. Baskı, Hasan Bacanlı ve Şerife Işık Terzi (Ed)., İstanbul: Açılım Kitap.

Kayıklık, H. (2003). Orta yaş ve yaşlılıkta dinsel eğilimler. Ankara: Baki.

Köylü, M. (1998). Yetişkin eğitimin; tanımı, alanı ve tarihi gelişimi. Din Eğitim Araştırmaları Dergisi, (5), 169-194.

Köylü, M. (2000). Yetişkin din eğitiminin teorik temelleri. Samsun: Etüt.

Köylü, M. (2004). Yetişkinlik dönemi din eğitimi .İstanbul:DEM.

Kurt, İ. (2000). Yetişkin eğitimi. Ankara: Nobel.

Levinson D. J. ,Darrow C. N ,Klein E. B. ,Levinson M. H , McKee B . (1978) . Bir insanın hayatının mevsim . NewYork, NY : Alfred A. Knopf .

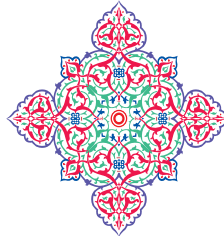
Onur, B. (2006). Gelişim psikolojisi- yetişkinlik, yaşlılık, ölüm. 7. Basım. Ankara: İmge.

Plotnik, R. (2009). Psikolojiye giriş. (Çev:Tamer Geniş), İstanbul: Kaktüs.

Tezcan, M. (1993). Kültür ve kişilik (psikolojik antropoloji). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Uysal, V. (2006). Türkiye’de dindarlık ve kadın. İstanbul: DEM.

Yaparel, R. (1987). Yirmi-Kırk yaşları arası kişilerde dini hayat ile psiko-sosyal uyum arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara gösteren önemli bir unsurdur.

ATATÜRK'ÜN MİLLÎ EGEMENLİK İLE İLGİLİ SÖZLERİ

Egemenlik (hakimiyet) en genel anlamıyla devletin ülke toprakları üzerinde siyasi yönetim yetkisini kullanma hakkıdır.

Atatürk'ün millî egemenlik (hakimiyet ile ilgili) özdeyişleri:

Egemenlik, hiçbir manâ, hiçbir şekil ve hiçbir renkte ve işaretle ortaklık kabul etmez. 1922 (Nutuk II,S. 700)

Toplumda en yüksek hürriyetin, en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde sağlanması ve korunması ancak ve ancak tam ve kat'î manâsıyla millî egemenliğin kurulmuş bulunmasına bağlıdır. Bundan ötürü hürriyetin de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası millî egemenliktir. Toplumumuzda, devletimizde hürriyet sonsuzdur. Ancak onun hududu, onu sonsuz yapan esasın korunmasıyla mevcut ve çevrilidir.

Bir insan, belki kendi arzusuyla şahsî hürriyetini yok etmek ister, fakat bu teşebbüs koca bir milletin hayatına ve hürriyetine zarar verecekse, muazzam ve şerefle dolu bir millet hayatı, bu yüzden sönecekse ve o milletin çocukları ve torunları bu yüzden yok olacaksa bu teşebbüsler hiçbir vakit meşru ve kabule değer olamaz. Ve hele böyle bir hareket hiçbir vakit hürriyet namına müsamaha ile telakki edilemez.

Hiç şüphe yok, devletimizin ebedi müddet yaşaması için, memleketimizin kuvvetlenmesi için, milletimizin refah ve mutluluğu için hayatımız, namusumuz, şerefimiz, geleceğimiz için ve bütün kutsal kavramlarımız ve nihayet her şeyimiz için mutlaka en kıskanç hislerimizle, bütün uyanıklığımızla ve bütün kuvvetimizle millî egemenliğimizi muhafaza ve müdafaa edeceğiz.1923 (Atatürk'ün S.D.I,S.298)

Millî emeller, millî irade yalnız bir şahsın düşünmesinden değil bütün millet fertlerinin arzularının, emellerinin bileşkesinden ibarettir. 1923 (Atatürk'ün S.D.II, S.95)

Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir.1923 (Atatürk'ün S.D.II, S.58)

Kuvvet birdir ve o milletindir. 1937 (Atatürk'ün K.A.N., S. 41)

Millî egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmağa mahkûmdurlar.1929 (Atatürk'ün B.N.,S.82-83)

Bir millet, varlığı ve hukuku için bütün kuvvetiyle, bütün fikri ve maddî güçleriyle alâkadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine dayanarak varlığını ve bağımsızlığını temin etmezse şunun, bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Millî hayatımız, tarihimiz ve son devirde idare tarzımız, buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilatımızda millî güçlerin etken ve millî iradenin hâkim olması esası kabul edilmiştir. Bugün bütün cihanın milletleri yalnız bir egemenlik tanırlar: Millî egemenlik.... 1920 (Nutuk III,S.1185)

Dünyanın belli başlı milletlerini esaretten kurtarmak için egemenliklerine kavuşturan büyük fikir akımları, köhne müesseselere ümit bağlayanların, çürümüş idare usullerinde kurtuluş kuvveti arayanların amansız düşmanıdır. 1923 (Atatürk'ün S.D.I,S.309)

Arkadaşlar! Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkında tacidar yoktur, diktatör yoktur! Tacidar yoktur ve olmayacaktır. Çünkü olamaz.

Bütün cihan bilmelidir ki artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiç bir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır. O da millî egemenliktir. Yalnız Bir makam vardır. O da milletin kalbi, vicdani ve mevcudiyettidir.1923 (Atatürk'ün S.D.I,S.300)

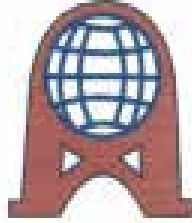

TÜRK DÜNYASI KOOPERATİFLER BİRLİĞİ KURMA GİRİŞİMİMİZE İLK OLUMLU CEVAP AZERBAYCAN'DAN GELDİ

Azərbaycan Mərkəzi
Kooperativlər İttifaqı
«AZƏRİTTİFAQ»

İdarə Heyətinin sədri

Az 1005, Bakı şəhəri, Y.Məmmədəliyev
kūç.,11; Tel: 493-50-02
Faks: 493-92-68

The Central Union of
Cooperatives of Azerbaijan
«AZERITTIFAQ»

The Chairman of the Board

Az 1005, Baku, Y.Mammedaliyev
street.,11; Tel: 493-50-02
Fax: 493-92-68

№ JH/16

"29" fevral 2018 il

Türk Kooperativçilik Kurumu
Yönetim Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Ali Fuat Ersoy

Sayın Prof. Fuat Ersoy,

Azərbaycan Mərkəzi Kooperativlər İttifaqı türkdilli dövlətlərdə kooperativçilik fəaliyyətini əlaqələndirmək, kooperativçilik ənənələrini yaşatmaq və daha geniş yaymaq, kooperativlərin qarşısında duran problemlərin həllinə yardım göstərmək məqsədilə beynəlxalq təşkilat kimi "Türk Dünyası Kooperativlər Birliyi" yaratmaq niyyətinizi alqışlayır və bu beynəlxalq təşkilatın üzvü olacağımızdan qürur duyaraq qardaş türkdilli dövlətlərin kooperativ birlikləri və Sizinlə əməkdaşlıq edərək bu təşkilatın yaradılmasına dəstək verməyə hazırdır.

Zərurət olarsa münasib bildiyiniz vaxt nümayəndəmiz üzvlük şərtlərini və təşkilatın yaradılması ilə bağlı məsələləri müzakirə etmək üçün Sizinlə görüşə bilər.

Hörmətlə:

Prof. Dr. Eldar Quliyev